

Biznesa augstskola Turība

Dana Rone

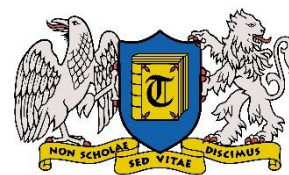
PROMOCIJAS DARBA KOPSAVILKUMS

**APDROŠINĀŠANAS LĪGUMA TIESISKAIS REGULĒJUMS
LATVIJĀ**

Studiju programmā “Tiesību zinātne”

**Izstrādāts doktora grāda iegūšanai
Tiesību zinātnes
Civiltiesību apakšnozarē**

Rīga 2019

Zinātniskais vadītājs:

Dr. iur. **Jeļena Alfejeva**

Darba recenzenti:

Dr. iur. **Stefano Dominelli**

Dr. iur. **Ingrīda Veikša**

Dr. iur. **Jānis Grasis**

Promocijas darba aizstāvēšana notiks Biznesa augstskolas Turība Tiesību zinātnes promocijas padomes atklātā sēdē **2019. gada 15. maijā plkst. 12.00** Biznesa augstskolas Turība Juridiskajā fakultātē, Rīgā, Graudu ielā 68, C108. telpā.

Ar promocijas darbu un tā kopsavilkumu var iepazīties Biznesa augstskolas Turība bibliotēkā, Rīgā, Graudu ielā 68.

Tiesību zinātnes promocijas padomes priekšsēdētājs:

Dr. iur. Aivars Endziņš

Tiesību zinātnes promocijas padomes sekretāre:

Dr. iur. Ingrīda Veikša

© Dana Rone, 2019

© Biznesa augstskola Turība, 2019

PROMOCIJAS DARBA RAKSTUROJUMS

Promocijas darba tēmas aktualitāte

Promocijas darba tēma ir aktuāla, jo 2018. gada 1. jūnijā spēkā stājās jauns apdrošināšanas tiesību regulējošs normatīvais akts – Apdrošināšanas līguma likums.¹ Tāpat aktualitāti pamato pēdējo gadu tiesu spriedumi Latvijas vispārējās jurisdikcijas tiesās un Satversmes tiesā,² kā arī 2015. gada 18. jūnijā pieņemtais Apdrošināšanas un pārapdrošināšanas likums, kas saturiski sevī ietver apjomīgu XXII nodaļu ar nosaukumu “Pirms apdrošināšanas līguma noslēgšanas sniedzamā informācija”, kas sistēmiski iederētos citā normatīvajā aktā – Apdrošināšanas līguma likumā.

Promocijas darba pētījuma mērķis un uzdevumi

Promocijas darba mērķis ir atklāt nepilnības normatīvajos aktos un atsevišķās definīcijās, kas regulē apdrošināšanas līguma darbību, pierādīt esošās kļūdas un to ietekmi uz judikatūru. Sasniedzot mērķi, autore promocijas darbā izsaka priekšlikumus par nepieciešamajiem grozījumiem un papildinājumiem Apdrošināšanas līguma likumā, izstrādā Apdrošināšanas līguma likuma grozījumu projektu, kā arī izsaka priekšlikumus par tiesu prakses ieteicamo pilnveidi.

Promocijas darba mērķa sasniegšanai autore izvirza šādus pētījuma uzdevumus:

- 1) izpētīt Latvijas normatīvos aktus, kas regulē apdrošināšanas līguma noslēgšanu un darbību, un analizēt Latvijas normatīvajos aktos esošās apdrošināšanas tiesību nozares definīcijas;
- 2) atklāt Latvijas normatīvajos aktos normas, kas liecina par apdrošināšanas principu esamību;
- 3) salīdzināt Latvijas apdrošināšanas tiesību normatīvo regulējumu ar ES dalībvalstu normatīvo regulējumu un arī ar Eiropas Apdrošināšanas tiesību principiem; un 4) analizēt Latvijas judikatūru, Latvijas Apdrošinātāju asociācijas Ombuda lēmumus, Patērētāju tiesību aizsardzības centra (turpmāk – PTAC) lēmumus un citus prakses materiālus, lai atklātu faktisko situāciju apdrošināšanas tiesību jomā.

¹ Apdrošināšanas līguma likums. Pieņemts 03.05.2018. Publicēts „Latvijas Vēstnesī” 18.05.2018. Nr. 97 (6183). Spēkā no 01.06.2018.

² T.sk. AT 2015. gada 25. februāra spriedums lietā Nr. SKC-1/2015; AT 2014. gada 8. oktobra spriedums lietā Nr. SKC-33/2014; AT 2014. gada 12. marta spriedums lietā Nr. SKC-184/2014; Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2018. gada 6. jūnija spriedums lietā Nr. 2017-21-01 un Satversmes Tiesas tiesneša J. Neimaņa 2018. gada 15. jūnija atsevišķās domas; Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2014. gada 29. decembra spriedums lietā Nr. 2010-60-01; un Satversmes tiesas 2014. gada 29. decembra spriedums lietā Nr. 2014-06-03, kurā tiek atklāta juridiska diskusija par tādiem apdrošināšanas līguma aspektiem kā prasības noilgums apdrošināšanas lietās, apdrošinātāja pienākumi, izmaksājot apdrošināšanas atlīdzību, kā arī nemantiskā kaitējuma noteikšana saistībā ar Eiropas Padomes 1972. gada 24. aprīļa direktīvu 72/166/EEK.

Promocijas darba ierobežojumi

Promocijas darbā netiek analizēti tiesību jautājumi, kas izriet no pārapdrošināšanas, jūras apdrošināšanas, dzīvības apdrošināšanas un sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku OCTA apdrošināšanas līgumiem. Atsevišķi tiesu nolēmumi par šiem pētījuma ierobežojuma gadījumiem tiek aplūkoti darbā, kad juridiski nozīmīgi jautājumi šajos nolēmumos pēc analogijas būtu piemērojami arī citos apdrošināšanas līgumu veidos.

Pētījuma hipotēze

Promocijas darba autore formulē pētījuma hipotēzi, izsakot pieņēmumu, ka apdrošināšanas tiesību speciālie principi, kas ir būtiski apdrošināšanas līguma satura noskaidrošanā, ir secināmi no Apdrošināšanas līguma likuma satura, neraugoties uz to, ka tie nav *expressis verbis* definēti Apdrošināšanas līguma likuma normās. Pētījuma rezultātā promocijas darba autore secina, ka pētījuma hipotēze ir apstiprinājusies.

Promocijas darba teorētiskais un metodoloģiskais pamats

Promocijas darbā ir pētīti apdrošināšanas tiesību teorētiskie un praktiskie aspekti. Darbā veikta apdrošināšanas tiesību normatīvās terminoloģijas analīze, tādējādi akcentējot teorijas ietekmi uz apdrošināšanas praktiskajiem aspektiem. Promocijas darba autore teorētiskās analīzes rezultātā izvirza patstāvīgus, uz pētījumu balstītus priekšlikumus par normatīvā akta – Apdrošināšanas līguma likuma – grozījumu nepieciešamību, kā arī par tiesu prakses pilnveidošanu ar jauniem, apdrošināšanas tiesību analīzē izmantojamiem kritērijiem. Promocijas darba teorētiskā nozīme izpaužas apdrošināšanas tiesību problemātikas apzināšanā un analīzē, kā rezultātā izteiktas jaunas teorētiskas un praktiskas atziņas. Teorētiskās analīzes ceļā promocijas darbā ir izteikti vairāki priekšlikumi, kas rezumēti darba secinājumā un priekšlikumu daļā. Pētījuma teorētiskā un metodoloģiskā bāze sastāv no normatīvajiem aktiem, tiesu prakses, tiesību zinātnieku izstrādātām monogrāfijām, publikācijām un interneta resursiem.

Pētījumā izmantotās metodes

Promocijas darba izstrādē izmantotas vairākas pētījuma metodes. Pielietojot *salīdzinošo metodi*, autore salīdzina Latvijas tiesību aktus un atsevišķas normas ar līdzīgām normām ES dalībvalstu normatīvajos aktos un Eiropas Apdrošināšanas tiesību (turpmāk – EAL) principos. *Vēsturiskā metode* izmantota, pētot tiesību normu un judikatūras attīstību laikā un saturā. Promocijas darbā izmantota arī *sociālā metode*, atklājot apdrošināšanas tiesību un atsevišķu to

elementu ietekmi uz sabiedrību kopumā un apdrošināšanas tirgus dalībniekiem – apdrošinājumaņēmējiem, apdrošinātajiem, apdrošināšanas sabiedrībām atsevišķi. *Analītiskā metode* izmantota, lai analizētu atsevišķas tiesību normas un definīcijas, pievēršot uzmanību šo normu sastāvdaļām un vietai normatīvo aktu sistēmiskajā kopumā. Ar *deduktīvās* metodes palīdzību darbā no vispārīgajiem juridiskajiem aspektiem analītiski izdarīts slēdziens par individuālo, bet ar *induktīvo* metodi pētīta tiesību piemērotāju – tiesu, Latvijas Apdrošinātāju asociācijas Ombuda un PTAC – konkrētā rīcība un analizēti kļūdu cēloņi, kā arī vispārinātas praksē gūtās atziņas.³ *Lingvistiskā metode* izmantota, lai atklātu juridisko terminu saturu latviešu valodā.

Pētījuma novitāte

Promocijas darba zinātniskā novitāte izpaužas tajā, ka promocijas darbā pirmoreiz Latvijā ir analizēti apdrošināšanas tiesību principi, veidojot doktrīnu par speciālo principu lomu apdrošināšanas tiesībās. Tāpat ir izstrādāts zinātnisks pamatojums tiesu praksē un likumdošanā realizējamam priekšlikumam par apdrošinātāja pienākumu izmaksāt likumiskos procentus par novēlotu apdrošināšanas atlīdzības izmaksu.

Promocijas darba apjoms un struktūra

Promocijas darbs sastāv no anotācijas latviešu, angļu un krievu valodā, ievada, 8 nodaļām, secinājumu un priekšlikumu daļas, kurai seko izmantoto avotu saraksts. Promocijas darbam ir 4 pielikumi – autores izstrādātais grozījumu projekts Apdrošināšanas līguma likumā un normatīvo aktu izpētes tabulas. Promocijas darbā ir izveidotas 4 tabulas un 4 shematiski attēli. Darba kopējais apjoms ir 199 lapas.

1. nodaļā autore analizē apdrošināšanas līguma un tā sastāvdaļu jēdzienu un tā normatīvo regulējumu Latvijā, kā arī atklāj EAL principu zinātnisko lomu apdrošināšanā. 2. nodaļā ir raksturoti speciālie apdrošināšanas tiesību principi. Darba 3. nodaļā ir klasificēti apdrošināšanas līguma veidi. 4. nodaļā ir aprakstīts apdrošināšanas līguma noslēgšanas process, analizējot šī procesa juridiskās nianšes. 5. nodaļa pievēršas sankciju jautājumam apdrošināšanas tiesībās. 6. nodaļa veltīta apdrošināšanas atlīdzības izmaksas posmam. 7. nodaļā pētīts izņēmumu jautājums apdrošināšanas līgumos. Noslēdzotajā 8. nodaļā autore raksturo apdrošināšanas tiesību strīdu risināšanas iespējas Latvijā. Nodaļās ir izteikti secinājumi, kas tālāk veido pamatu secinājumiem un priekšlikumiem.

Zinātniskās publikācijas un pētījuma rezultātu aprobācija

³ Neimanis, J. (2006) *Tiesību tālākveidošana*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 10. lpp.

No 2005. – 2018. gadam promocijas darba autore ir uzstājusies 12 zinātniskajās konferencēs par pētāmo tēmu.

- 1) 18.05.2018. autore uzstājās Liepājas Universitātes (turpmāk – “LiepU”) starptautiski zinātniskajā konferencē ar referātu „Sankcijas apdrošināšanas tiesiskajās attiecībās”.
- 2) 29.05.2014. autore Biznesa augstskolas Turība konferencē referēja par “Transportlīdzekļu īpašnieku atbildības apdrošināšanas aktualitātēm Eiropas Savienības Tiesas nolēmumos”.
- 3) 23.05.2013. autore uzstājās LiepU 17. starptautiski zinātniskajā konferencē ar referātu „Latvijas apdrošināšanas tirgus dalībnieku asociāciju aktuālā loma apdrošināšanas tirgū”.⁴
- 4) 17.06.2011. autore uzstājās ar referātu Latvijas Universitātes 2. Juridiskās zinātnes doktorantu un zinātniskā grāda pretendentu zinātniski – praktiskajā konferencē ar referātu „Apdrošināmā interese kā priekšnoteikums apdrošināšanas tiesiskajās attiecībās”.
- 5) 25.05.2011. autore uzstājās ar referātu Lodzas (Polija) IV ikgadējā starptautiskajā konferencē par tēmu “Kapitālsabiedrību valdes locekļu civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas juridiskie aspekti”.⁵
- 6) 19.05.2011. autore uzstājās ar referātu „Apdrošināšanas principu esamība Latvijas Republikas tiesību aktos” LiepU 14. starptautiski zinātniskajā konferencē.⁶
- 7) 14.04.2011. autore uzstājās ar referātu „Apdrošināšanas tiesību principu ietekme uz apdrošināšanas atlīdzības izmaksu” Daugavpils Universitātes (turpmāk – “DU”) 53. starptautiski zinātniskajā konferencē;
- 8) 11.06.2010. autore uzstājās ar referātu „Likumisko procentu izmaksas iespējas apdrošināšanas atlīdzības piedziņas lietās” Latvijas Universitātes 1. Juridiskās zinātnes doktorantu un zinātniskā grāda pretendentu zinātniski – praktiskajā konferencē.⁷
- 9) 14.04.2010. autore uzstājās ar referātu „Likumisko procentu piedziņa apdrošināšanas atlīdzības izmaksas lietās” DU 52. starptautiski zinātniskajā konferencē.
- 10) 28.05.2009. autore uzstājās ar referātu „Savstarpējās komunikācijas tiesiskie aspekti apdrošināšanas līgumos” Biznesa augstskolas Turība X zinātniskajā konferencē.

⁴ Rone, D., Janovs, V. (2014). Latvijas apdrošināšanas tirgus dalībnieku asociāciju aktuālā loma apdrošināšanas tirgū. *Sabiedrība un kultūra. Rakstu krājums, XVI / Sastād., atbildīgais redaktors Arturs Medveckis*. Liepāja: LiePA, 588. – 595. lpp.

⁵ Rone, D. (2011). *Legal Aspects of Civil Liability Insurance of Company Board Members*. Influence of Socio-Economic Environment on the Development of Small and Medium-Sized Enterprises. – Ed. By Anna Adamik, Marek Matejun, Agnieszka Zakrzewska-Bielawska. Lodz. 252. – 265. lpp.

⁶ Rone, D. (2012). *Apdrošināšanas principu esamība Latvijas Republikas tiesību aktos*. Sabiedrība un kultūra. Rakstu krājums, XIV / Sastād., atbildīgais redaktors Arturs Medveckis. Liepāja: LiePA. 546. lpp.

⁷ Rone, D. (2012). *Likumisko procentu piedziņa apdrošināšanas atlīdzības izmaksas lietās*. Juridiskās zinātnes aktuālās problēmas. Rakstu krājums. – Rīga: Zvaigzne ABC. 7. – 20. lpp.

11) 17.04.2009. autore uzstājās ar referātu „Civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas juridiskā problemātika” DU 51. starptautiski zinātniskajā konferencē.⁸

12) 15.09.2005. autore uzstājās ar referātu DU zinātniskajā konferencē ar referātu “Apdrošināšanas līguma nepildīšanas sekas un iespējamie iznākumi”.⁹

Papildus tam autorei ir publikācijas par jautājumiem, kas saistīti ar promocijas darbā analizētajām tēmām: “*Topical developments of motor insurance law according to the European Court of Justice decisions*”,¹⁰ Apdrošināšanas līguma nepildīšanas sekas un iespējamie iznākumi,¹¹ un nodaļa par mediācijas tiesisko regulējumu Latvijā grāmatā “*EU Mediation Law Handbook. Regulatory Robustness Ratings for Mediation Regimes*”¹².

Promocijas darbā un kopsavilkumā izmantotie galvenie avoti

Par apdrošināšanas tiesībām Latvijā ir pieejamas vairākas publikācijas¹³ un nodaļas grāmatās.¹⁴ Zinātniski vērtīgāki pētījumi Latvijā par apdrošināšanas tiesībām ir Dr. Iur. J. Alfejevas monogrāfija “Apdrošināšanas tiesības”,¹⁵ pētījums “Apdrošināšanas krāpšanas krimināltiesiskie un kriminoloģiskie aspekti”¹⁶ un Dr. Iur. V. Mantrova monogrāfija “Apdrošināšanas tiesības”.¹⁷ Promocijas darba izstrādē izmantoti Latvijas tiesību akti, kas salīdzināti ar ārvalstu tiesību aktiem, atklājot definīciju, kritēriju un tiesiskā regulējuma līdzīgās

⁸ Rone, D. (2010). Civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas juridiskā problemātika. – Daugavpils Universitātes 51. starptautiskās zinātniskās konferences materiāli. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds “Saule”, 35. – 39. lpp.

⁹ Rone, D. (2006). Apdrošināšanas līguma nepildīšanas sekas un iespējamie iznākumi. *Tiesību pārkāpumu sekas publiskajās un privātajās tiesībās. Zinātnisko rakstu krājums*. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds “Saule”, 46. – 57. lpp.

¹⁰ Rone, D. (2014). Topical developments of motor insurance law according to the European Court of Justice decisions. – Aktuální problémy práva v podnikatelském prostředí ČR a EU – sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference – 2. díl. 1. vydání. Praha: TROAS s.r.o., 254. – 263. lpp.

¹¹ Rone, D. (2006). Apdrošināšanas līguma nepildīšanas sekas un iespējamie iznākumi. *Tiesību pārkāpumu sekas publiskajās un privātajās tiesībās. Zinātnisko rakstu krājums*. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds “Saule”, 46. – 57. lpp.

¹² EU Mediation Law Handbook. Regulatory Robustness Ratings for Mediation Regimes. (2017). Latvia. Edit. Alexander, N., Walsh, S., Svatos, M. The Netherlands: Kluwer Law International BV, pp. 493. – 513.

¹³ Rubene, A. Apdrošinājuma ņēmēja tiesības saņemt atlīdzību. *Jurista Vārds*. 15.02.2005., Nr. 6 (361); Zelmene, E. Dībināšanas un pakalpojumu sniegšanas brīvība apdrošināšanas nozarē. *Jurista Vārds*. 30.08.2011., Nr. 35 (682); Mantrov, V. *Problem Questions of Insurance Contract Regulation in Latvia*. The Quality of Legal Acts and Its Importance in Contemporary Legal Space, Collection of Research Papers Presented During the International Scientific Conference, 4-5 October 2012 at the University of Latvia Faculty of Law, Riga (University of Latvia, Riga 2012), pp. 562 – 574. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2116997

¹⁴ Balodis, K. (2007). *Ievads civiltiesībās*. Rīga: Zvaigzne ABC, 47. lpp.; Torgāns, K. (2008). *Saistību tiesības. II daļa. Mācību grāmata*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 214. – 240. lpp.; Torgāns, K. (2014). *Saistību tiesības. Mācību grāmata*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 439. – 460. lpp.; Loebers, A. (1926). *Tirdzniecības tiesību pārskats*. Rīga: Valters un Rapa, 483. lpp.; *Tirdzniecības tiesības*: 2 d: 1. daļa: pēc Dr. jur. doc. A. Loebera Latvijas Universitātē, 1924.

¹⁵ Alfejeva, J. (2017). *Apdrošināšanas tiesības*. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 173 lpp.

¹⁶ Alfejeva, J. *Apdrošināšanas krāpšanas kriminoloģiskie un krimināltiesiskie aspekti*. Aizstāvēts: 2012. gada 28. jūnijā Rīgas Stradiņa universitātē. Iegūts 31.05.2018. no <http://www.rsu.lv/petnieciba/promocija/promocijas-darbi>

¹⁷ Mantrovs, V. (2018). *Apdrošināšanas tiesības*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 304 lpp.

un atšķirīgās pazīmes. Darbā salīdzinājumam izmantoti arī EAL principi.¹⁸ Otra nozīmīgākā avotu grupa, kas izmantota promocijas darbā, ir Latvijas tiesu prakse. Analizēti arī PTAC lēmumi, kas pieņemti, pamatojoties uz apdrošinājuma ņēmēju – fizisku personu sūdzībām par konkrētām apdrošināšanas sabiedrībām un ar tām noslēgtajiem apdrošināšanas līgumiem. Treškārt autore plaši izmantojusi literatūru, kuru autori ir gan Latvijas, gan ārvalstu juristi, it īpaši J. Alfejevas, K. Torgāna, K. Baloža, V. Mantrova, E. Kalniņa, A. I. Hudjakova (*Худяков А. И.*), A. I. Hinsburga (*Гинзбург А.И.*), R. I. Bekina (*Беккин Р. И.*), Dž. Bērda (*J. Birds*), D. Blenda (*D. Blend*), J. Basedow, R. H. Džerija (*Robert H. Jerry, II*) un H. Bataljera Grau (*Juan Bataller Grau*) darbus. Promocijas darbā ir izmantoti 155 literatūras avoti, 128 normatīvie akti, 95 tiesu nolēmumi, kā arī citi avoti.

Promocijas darba konspektīvs izklāsts pa nodaļām

Ievads

Promocijas darba ievadā ir norādīts tēmas aktualitātes pamatojums, hipotēze, mērķis, uzdevumi, pētījuma priekšmets un izmantotās zinātniskās pētniecības metodes.

1. nodaļa. Apdrošināšanas līguma un tā sastāvdaļu jēdziens, tā normatīvais regulējums

Nodaļa ir strukturēta sešās apakšnodaļās, analizējot Latvijas normatīvos aktus, ES normatīvos aktus un Eiropas Apdrošināšanas tiesību principu paraugmodeli. Apdrošināšanas tiesības pieder pie saistību tiesībām,¹⁹ un tās ir tiesību normu kopums, kas regulē saistību rašanos, izpildi, izbeigšanos, pārkāpumu sekas.²⁰ Latvijā apdrošināšanas tiesības galvenokārt ir regulētas četros likumos: Apdrošināšanas līguma likumā,²¹ Apdrošināšanas un pārapdrošināšanas likumā,²² Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likumā²³ un Apdrošināšanas un pārapdrošināšanas starpnieku darbības likumā.²⁴ Vispārējā civiltiesību normatīvajā avotā – Civillikumā – nav nodaļas par apdrošināšanas līgumu. Šādam normatīvā regulējuma izkārtojumam ir vēsturiski cēloņi. Latvijā

¹⁸ Principles of European Insurance Contract Law (PEICL). (2009) Prepared by the Project Group „Restatement of European Insurance Contract Law”. Reichert – Facilides, F. Heiss, H. Edited by Jurgen Basedow, John Birds, Malcolm Clarke, Herman Cousy, Helmut Heiss. European Law Publishers.

¹⁹ Torgāns, K. grāmatā „Saistību tiesības. II daļa. Mācību grāmata” ir iekļāvis IX nodaļu ar nosaukumu „Apdrošināšanas līgums”. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 214. lpp. Skat. arī Torgāns, K. (2014). *Saistību tiesības*. Rīga, Tiesu namu aģentūra, 439. – 460. lpp.

²⁰ AT Senāta Civillietu departamenta tiesu prakses apkopojums „Par likumu piemērošanu, izšķirot tiesās strīdus, kas saistīti ar sauszemes transportlīdzekļu apdrošināšanas un to īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas līgumu saistību izpildi”. 2005. gada maijs. 1. nodaļa. Pieejams: www.at.gov.lv

²¹ Pieņemts 03.05.2018. Publicēts „Latvijas Vēstnesī” 18.05.2018. Nr. 97 (6183). Spēkā no 01.06.2018.

²² Apdrošināšanas un pārapdrošināšanas likums. Pieņemts 10.06.1998. Publicēts „Latvijas Vēstnesī” 30.06.1998. Nr. 188/189 (1249/1250). Spēkā no 01.09.1998.

²³ Pieņemts 07.04.2004. Publicēts „Latvijas Vēstnesī” 27.04.2004. Nr. 65 (3013). Spēkā no 01.05.2004.

²⁴ Pieņemts 17.03.2005. Publicēts „Latvijas Vēstnesī” 01.04.2005. Nr. 52 (3210). Spēkā no 15.04.2005.

vēsturiski apdrošināšanas tiesības tika pieskaitītas tirdzniecības tiesībām. Atjaunojot 1937. gada Civillikumu, likumdevējs izlēma sekot tā sauktajai privāttiesību duālisma sistēmai. Atbilstoši šai sistēmai līdzās civiltiesību kodifikācijai pastāv atsevišķa komerciesību (tirdzniecības tiesību) kodifikācija, kas regulē specifiskas privāttiesiskās attiecības, kuras saistītas ar komercdarbību un kurām raksturīga operativitāte, kā arī paaugstināta uzticības aizsardzības, publicitātes un atbildības pakāpe.²⁵ Jau XX gadsimta 30. gadu beigās, kad stājās spēkā Civillikums, Latvijas privāttiesībās bija galīgi nostiprinājusies duālisma sistēma. XX. gadsimta 20. gados līdzās jauna Civillikuma izstrādāšanai tika uzsākts darbs arī pie atsevišķa Tirdzniecības likuma (kodeksa) izstrādāšanas.²⁶ Tirdzniecības tiesības pirmskara Latvijā palika nekodificētas. Apdrošināšanas līgums kā civiltiesisks līguma veids bija regulēts 1864. gadā pieņemtajā Baltijas vietējo likumu kopojuma (turpmāk – “Baltijas Civillikums”) III daļā jeb Baltijas Civillikumā.²⁷ Apdrošināšanas līguma tiesiskais regulējums bija iekļauts Baltijas Civillikuma piecpadsmitās sadaļas ar nosaukumu “Laires līgumi” ceturtajā nodaļā “Apdrošinājuma līgums”.²⁸ Šobrīd Civillikums salīdzinājumā ar Apdrošināšanas līguma likumu ir vērtējams kā vispārējais likums, kamēr Apdrošināšanas līguma likums ir speciālais likums.

Apdrošināšanas līguma analīzes jomā nozīmīgs ir Komerclikumā regulētais komercdarījuma jēdziens. Komerclikuma 388. pantā ir noteikts, ka “komercdarījumi ir komersanta tiesiskie darījumi, kas ir saistīti ar komercdarbību”. Tā kā saskaņā ar Komerclikuma 1. panta pirmo daļu apdrošinātājs kā komercreģistrā ierakstīta komercsabiedrība ir komersants, tad apdrošināšanas līgumi ir komercdarījumi, jo tie ir tieši saistīti ar apdrošinātāja komercdarbību. Turklāt saskaņā ar Apdrošināšanas un pārapdrošināšanas likuma 10. panta pirmās daļas 3. punktu apdrošināšanas sabiedrība “veic komercdarbību, kas ir tieši saistīta ar apdrošināšanu”. Apdrošināšanas līgums ir komercdarījums.

Apdrošināšanas un pārapdrošināšanas likuma XXII nodaļa ar nosaukumu “Pirms apdrošināšanas līguma noslēgšanas sniedzamā informācija” saturiski un sistēmiski iederas Apdrošināšanas līguma likumā, jo tā tieši attiecas uz apdrošināšanas līguma noslēgšanu un līdzēju pienākumiem, nevis uz apdrošinātāju uzraudzību. Likumdevējam bija iespēja sistēmiski

²⁵ Lošmanis A. (2002). Jaunais Latvijas Komerclikums. Grām: *Tiesību transformācijas problēmas sakarā ar integrāciju Eiropas Savienībā*. Rīga: LU Juridiskā fakultāte, 298., 300., 301.lpp.

²⁶ “Jaunizstrādājamā tirdzniecības kodeksa saturs”. LVVA 1533.f., 1.apr., 447.l., 10. – 15.lpp.

²⁷ *Latvijas tiesību vēsture (1914 – 2000)*. (2000). Rīga: Fonds Latvijas vēsture, 29. lpp. Skat. arī Lazdiņš, J. (2014). Baltijas Civillikums laikmetu griežos: likuma pieņemšanas 150 gadu jubilejas atcerei. *Jurista Vārds*. 11.11.2014. Nr. 44/45 (846/847).

²⁸ Baltijas Civillikuma piecpadsmitajā sadaļā “Laires līgumi” kopumā bija četras nodaļas: Pirmā nodaļa “Spēles līgums” (4337. – 4345. pants), otrā nodaļa “Izloze” (4346. – 4352. pants), trešā nodaļa “Derības” (4353. – 4358. pants) un ceturta nodaļa “Apdrošinājuma līgums” (4359. – 4362. pants).

sakārtot abus likumus 2018. gada 3. maijā, kad tika izdarīti grozījumi Apdrošināšanas un pārapdrošināšanas likumā un 5. maijā, kad tika pieņemts jaunais Apdrošināšanas līguma likums, izslēdzot no Apdrošināšanas un pārapdrošināšanas likuma izslēgt XXII nodaļu ar nosaukumu “Pirms apdrošināšanas līguma noslēgšanas sniedzamā informācija”, to pārceļot uz Apdrošināšanas līguma likuma II nodaļu ar nosaukumu “Apdrošināšanas līguma noslēgšanas kārtība”. Kā secināms no anotācijas likumprojektam “Grozījumi Apdrošināšanas un pārapdrošināšanas likumā”, tad šādi grozījumi bija plānoti.²⁹ Tomēr anotācijā paredzētie grozījumi tika izdarīti tikai daļēji. XXII nodaļa joprojām atrodas Apdrošināšanas un pārapdrošināšanas likumā. No XXII nodaļas ir izslēgta tikai 180. panta trešā un sestā daļa³⁰ un 182. pants.³¹ Pārējā daļā Apdrošināšanas un pārapdrošināšanas likuma XXII nodaļa ir palikusi spēkā. Tādējādi šobrīd divos likumos ir iekļautas normas, kas tieši piemērojamas apdrošināšanas līguma noslēgšanas brīdī, kas sistēmiski nav labākais risinājums.

Viena no ES ilgtermiņa prioritātēm ir vienotā tirgus izveide. Apdrošināšanas jomā ES mērķis ir nodrošināt visus ES pilsoņus ar maksimāli plašu apdrošināšanas produktu izvēli, kādi tiek piedāvāti visā ES teritorijā, vienlaicīgi sniedzot tiesiskās un finansiālās aizsardzības garantijas, kā arī nodrošināt iespēju brīvi sniegt apdrošināšanas pakalpojumus jebkurā dalībvalstī, gan izveidojot pārstāvniecību, gan izmantojot pakalpojumu sniegšanas brīvības principu.³² ES dalībvalstīs esošās tiesību normas attiecībā uz apdrošināšanas līgumiem joprojām ir atšķirīgas.³³ Tikai neliela daļa no ES mērogā noregulēto jautājumu attiecas uz apdrošināšanas līguma darbības reģlamentēšanu. Apdrošināšanas līgumu materiālās tiesību normas ir saskaņotas tikai konkrētās nozarēs, un arī tajās – tikai konkrētos jautājumos. Pastāv ievērojams saskaņotu tiesību normu kopums motorizēto transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskajā apdrošināšanā.³⁴ Vienoti noteikumi pastāv arī juridisko izdevumu

²⁹ Likumprojekta “Grozījumi Apdrošināšanas un pārapdrošināšanas likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumā (anotācijā). Iegūts 04.06.2018. no

<http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/7ABE8C73C9E75284C22581FA002CF515?OpenDocument>

³⁰ Apdrošināšanas un pārapdrošināšanas likuma 180. panta trešās un sestās daļas normas ir iekļautas Apdrošināšanas līguma likuma 59. panta trešajā un ceturtajā daļā.

³¹ Apdrošināšanas un pārapdrošināšanas likuma 182. panta normas ir iekļautas Apdrošināšanas līguma likuma 5. pantā.

³² Iegūts 31.05.2018. no <http://www.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l24021.htm>: Insurance: Introduction

³³ Padomes 22.06.1988. Otrā direktīva 88/357/EEK par normatīvo un administratīvo aktu koordināciju attiecībā uz tiešo apdrošināšanu, kas nav dzīvības apdrošināšana, par noteikumiem pakalpojumu sniegšanas brīvības efektīvākai izmantošanai un par grozījumiem direktīvā 73/239/EEK. OV L 172, 4.7.1988., 1./14. lpp. Īpašais izdevums latviešu valodā, nodaļa 06, sējums 01, 198 – 212. lpp., 7. apsvērums.

³⁴ Padomes 24.04.1972. direktīva 72/166/EEK par dalībvalstu tiesību aktu tuvināšanu attiecībā uz motorizēto transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu un pienākuma piemērošanu apdrošināt šādu atbildību, OV 1972 Nr. L 103/1 (pēdējie grozījumi OV 1984 Nr. L 8/17); Padomes 30.12.1983. otrā direktīva 84/5/EEK par dalībvalstu tiesību aktu tuvināšanu attiecībā uz motorizēto transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu, OV 1984 Nr. L 8/17 (pēdējie grozījumi OV 1990 Nr. L 129/33); Padomes 14.05.1990.

apdrošināšanā.³⁵ EAL principi ir normatīvā akta paraugs, kas sastāv no definīcijām un normām, kurām seko komentāri ar paskaidrojumiem un piemēriem, kā arī piezīmes ar atsaucēm uz dalībvalstu un ES normām.³⁶ EAL principos nav visu normu, kas būtu vajadzīgas, lai regulētu apdrošināšanas tiesības, bet gan tikai tās normas, kas obligāti nepieciešamas un ir specifiskas apdrošināšanas līgumiem.³⁷ Lai gan EAL principu pantu komentāriem nav normatīvā akta statusa un juridiska spēka, tomēr tie kalpo AEL principu I:104. pantā noteiktā mērķa sasniegšanai, proti, lai nodrošinātu „vienveidīgu piemērošanu”. EAL paraugmodelis nav saistošs, tomēr tajā esošos terminus un atziņas izmanto kā Eiropas Savienības Tiesa,³⁸ tā dalībvalstis, veicot tiesību normu neatkarīgu analīzi.³⁹ Apdrošināšanas tiesības ir viena no divām prioritārajām tiesību jomām,⁴⁰ kurās nepieciešama ES mēroga kodifikācija, lai pārvarētu iekšējā tirgus esošos šķēršļus.⁴¹

1.4. apakšnodaļā ir pētīts apdrošināšanas līguma jēdziens un līguma priekšmets. Attiecībā no darījumā iesaistīto pušu skaita apdrošināšanas līgums ir divpusējs darījums, proti, tāds tiesisks darījums, kas ietver divu personu gribas izteikumu. Apdrošināšanas līgumu noslēdz divas personas – apdrošinātājs un apdrošinājuma ņēmējs, un katram no līdzējiem ir tiesības un pienākumi. Apdrošināšanas līgums ir apņemšanās darījums (pretējs rīcības darījumam), proti, tāds tiesisks darījums, ar ko viena persona apņemas izpildīt par labu otrai personai noteiktu darbību. Ar šādu darījumu tiek nodibināta saistību tiesiskā attiecība.⁴² Apdrošināšanas līgums

trešā direktīva 90/232/EEK par dalībvalstu tiesību aktu tuvināšanu attiecībā uz motorizēto transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu, OV 1990 Nr. L 129/33; Eiropas Parlamenta un Padomes 16.05.2000. direktīva 2000/26/EK par dalībvalstu tiesību aktu tuvināšanu attiecībā uz transportlīdzekļu lietošanas civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu, ar kuru tiek grozītas Padomes direktīvas 73/239/EEK un 88/357/EEK (Ceturtnā direktīva par mehānisko transportlīdzekļu apdrošināšanu) OV 2000 Nr. L 181/65.

³⁵ Padomes 22.06.1987. direktīva 87/344/EEK par normatīvo un administratīvo aktu koordinēšanu attiecībā uz juridisko izdevumu apdrošināšanu, OV 1987 Nr. L 185/77.

³⁶ Par normu un komentāru saturu un struktūru vairāk skat.: Heiss, H. *Towards a European Insurance Contract Law: Restatement – Common Frame of Reference – Optional Instrument*. Iegūts 31.05.2018. no www.docstoc.com/docs/39373636/Heiss---Towards-a-European-Insurance-Contract-Law; skat. arī: Bataller, G. J. *Un marco común de referencia para el contrato de seguro en la Unión Europea*. *Revista española de seguros*. 2008, p. 681; Skat. arī: Heiss, H. *The Common Frame of Reference (CFR) of European Insurance Contract Law*. 23.08.2008. Iegūts 31.01.2018. no www.reference-global.com/doi/abs/10.1515/9783866538009.5.229 p. S95.

³⁷ Brömmelmeyer, C. *Principles of European Insurance Contract Law*. p. 1. Iegūts 31.05.2018. no www.reference-global.com/doi/abs/10.1515/ERCL.2011.445

³⁸ Skat. EKT ģenerāladvokāta M. Pojareša Maduro [M. Pojares Maduro] 2007. gada 21. novembra secinājumus lietā C-412/06 *Annelore Hamilton v. Volksbank Filder eG*. Eiropas Tiesas ziņojumi 2008, I-02383. lpp.

³⁹ Heiss, H. *The Common Frame of Reference (CFR) of European Insurance Contract Law*. Publicēts 23.08.2008. Iegūts 31.05.2018. no www.reference-global.com/doi/abs/10.1515/9783866538009.5.229

⁴⁰ Otra joma ir patērētāju tiesību aizsardzība. COM (2004) 651 final. 3.1.3. punkts.

⁴¹ Heiss, H. *The Common Frame of Reference (CFR) of European Insurance Contract Law*. Publicēts 23.08.2008. Iegūts 31.05.2018. no www.reference-global.com/doi/abs/10.1515/9783866538009.5.229, p. S99.

⁴² Kalniņš, E. (2005). *Tiesisks darījums. – Privāttiesību teorija un prakse*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 142. lpp.

ir kauzāls darījums. Kā norādīts civiltiesību teorijā, tad jebkura saistība rodas kāda mērķa dēļ. Šo mērķi sauc par saistības izcelšanās pamatu – kauzu.⁴³

1.5. apakšnodaļā ir analizēti līguma subjekti, to tiesības un pienākumi. Apdrošināšanas līguma subjekti ir darījuma dalībnieki, kuri uzņemas apdrošināšanas līgumā noteiktos pienākumus un var izmantot apdrošināšanas līgumā noteiktās tiesības. Tomēr saskaņā ar apdrošināšanas līguma saturu un normatīvajiem aktiem apdrošināšanas tiesību jomā arī papildu personas – apdrošinātie un labuma guvēji, ir apveltīti ar tiesībām un pienākumiem, neraugoties uz to, ka viņi nav apdrošināšanas līguma dalībnieki. Apdrošinātājs ir apdrošināšanas līguma speciālais subjekts. Proti, apdrošināšanas līgumu drīkst noslēgt vienīgi persona, kas drīkst nodarboties ar apdrošināšanas pakalpojuma sniegšanu. Apdrošinājuma ņēmējs ir fiziska vai juridiska persona, kas noslēdz apdrošināšanas līgumu savā vai citas personas labā. Apdrošinājuma ņēmēja tiesības un pienākumi ir iedalāmi divās grupās, atkarībā no izvēlēta kritērija: 1) tiesības un pienākumi atkarībā no korespondējošās personas – apdrošinātāja,⁴⁴ vai apdrošinātā;⁴⁵ 2) tiesības un pienākumi atkarībā no tā, vai tie piešķirti gan apdrošinājuma ņēmējam, gan apdrošinātajam,⁴⁶ vai arī tikai apdrošinājuma ņēmējam.⁴⁷

Apdrošinātais ir juridiska vai fiziska persona, kurai ir apdrošināmā interese un kuras labā ir noslēgts apdrošināšanas līgums. Tā kā apdrošināšanu atkarībā no apdrošināšanas objekta var iedalīt trijās kategorijās – mantas apdrošināšana, civiltiesiskās atbildības apdrošināšana un personu apdrošināšana, tad arī apdrošinātos var attiecīgi sagrupēt šajos apdrošināšanas veidos. Mantas apdrošināšanā apdrošinātais ir apdrošināšanas līgumā norādītā persona, kura cieš zaudējumu, iestājoties apdrošināšanas gadījumam, un kurai izmaksājama apdrošināšanas atlīdzība. Civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas gadījumā apdrošinātais ir apdrošināšanas līgumā norādītā persona vai saskaņā ar apdrošināšanas līgumu nosakāmā persona, kuras civiltiesiskā atbildība ir apdrošināta. Savukārt personu apdrošināšanā apdrošinātais ir apdrošināšanas līgumā norādītā fiziskā persona vai saskaņā ar apdrošināšanas līgumu nosakāmā fiziskā persona, kuras dzīvība, veselība vai fiziskais stāvoklis ir apdrošināts un kurai

⁴³ Čakste, K. (2011). *Civiltiesības. Lekcijas. Raksti*, Rīga: Zvaigzne ABC, 134. lpp.

⁴⁴ Apdrošināšanas līguma likums. 7. panta ceturtajā daļā noteiktais pienākums paziņot apdrošinātajam par citiem tam zināmiem spēkā esošiem apdrošināšanas līgumiem, kas attiecas uz to pašu apdrošināšanas objektu, 24. pantā noteiktais pienākums samaksāt apdrošinātajam apdrošināšanas prēmiju, u.c.

⁴⁵ Turpat. 23. panta otrajā daļā noteiktais pienākums informēt apdrošināto par to, ka viņš tiek apdrošināts, u.c.

⁴⁶ Turpat. 7. panta ceturtajā daļā noteiktais pienākums paziņot apdrošinātajam par citiem apdrošināšanas līgumiem; 20. pantā noteiktais pienākums apdrošināšanas līguma darbības laikā atbilstoši šā likuma 7. pantā noteiktajām prasībām ir pienākums, tiklīdz tas iespējams, paziņot apdrošinātajam par visiem tam zināmajiem apstākļiem, kuri var ievērojami palielināt apdrošinātā riska iestāšanās iespējamību vai iespējamo zaudējumu apmēru, u.c.

⁴⁷ Turpat. 10. pantā noteiktās apdrošinājuma ņēmēja tiesības izvēlēties līgumu noslēgt svešvalodā; 24. pantā noteiktais apdrošinājuma ņēmēja pienākums samaksāt apdrošināšanas prēmiju, u.c.

izmaksājama apdrošināšanas atlīdzība. OCTA apdrošināšanas līgumos ir divi speciālie subjekti – apdrošinātājs un persona, kuras civiltiesiskā atbildība ir obligāti apdrošināma. Papildus speciālajam subjektam apdrošinātājam OCTA apdrošināšanas līgumos arī apdrošinātais ir speciālais subjekts darījumā, jo apdrošināšana ir iespējama tikai tad, kad pastāv konkrētais speciālais subjekts. Apdrošinātā tiesības un pienākumus var iedalīt divās grupās, atkarībā no izvēlēta atšķirības kritērija: 1) tiesības un pienākumi atkarībā no korespondējošās personas – apdrošinātāja,⁴⁸ vai labuma guvēja;⁴⁹ 2) tiesības un pienākumi atkarībā no tā, vai tie piešķirti gan apdrošinājuma ņēmējam, gan apdrošinātajam,⁵⁰ vai arī tikai apdrošinātajam.⁵¹ Labuma guvējs ir iespējams personu apdrošināšanā, tātad – veselības, dzīvības vai nelaimes gadījumu apdrošināšanā, vai apdrošināšanā pret zaudējumiem.⁵² Labuma guvējs nav iespējams civiltiesiskās atbildības apdrošināšanā.

1.6. apakšnodaļā ir analizētas apdrošināšanas līguma būtiskās un dabiskās sastāvdaļas. Atbilstoši Civillikuma 1469. pantam tiesiska darījuma sastāvdaļas ir vai nu būtiskas, vai dabiskas vai nejaušas. No Apdrošināšanas līguma likuma nav secināmas apdrošināšanas līguma būtiskās sastāvdaļas. Atbilstoši Civillikuma 1533. pantam līgums ir galīgi noslēgts tad, ja starp līdzējiem notikusi pilnīga vienošanās par darījuma būtiskajām sastāvdaļām. Arī apdrošināšanas tiesībās jāspēj noteikt apdrošināšanas līguma būtiskās sastāvdaļas. Promocijas darba autore konstatē, ka apdrošināšanas līguma būtības uzturēšanai nepieciešamie elementi ir apdrošināšanas objekts, apdrošināmais risks, apdrošināmā interese, apdrošināšanas prēmija un apdrošināšanas atlīdzība. Pārējie likumā nosauktie elementi vērtējami kā apdrošināšanas līguma dabiskās sastāvdaļas.

2. nodaļa. Apdrošināšanas principi

Nodaļai ir piecas apakšnodaļas. Apdrošināšanas tiesībās ir speciālie apdrošināšanas nozares tiesību principi, gan vispārējie civiltiesību principi, kas piemīt visai civiltiesību sistēmai

⁴⁸ Apdrošināšanas līguma likuma 7. panta ceturtajā daļā noteiktais apdrošinātā pienākums paziņot apdrošinātajam par citiem tam zināmiem spēkā esošiem apdrošināšanas līgumiem, kas attiecas uz to pašu apdrošināšanas objektu, 20. pantā noteiktais pienākums, tiklīdz tas iespējams, paziņot apdrošinātajam par visiem tam zināmajiem apstākļiem, kuri var ievērojami palielināt apdrošinātā riska iestāšanās iespējamību vai iespējamo zaudējumu apmēru, u.c.

⁴⁹ Turpat. 23. panta otrajā daļā noteiktais pienākums informēt labuma guvēju par noslēgto apdrošināšanas līgumu un apdrošināšanas noteikumiem attiecībā uz labuma guvēju.

⁵⁰ Turpat. 7. panta ceturtajā daļā noteiktais pienākums paziņot apdrošinātajam par citiem apdrošināšanas līgumiem; 20. pantā noteiktais pienākums apdrošināšanas līguma darbības laikā atbilstoši šā likuma 7. pantā noteiktajām prasībām ir pienākums, tiklīdz tas iespējams, paziņot apdrošinātajam par visiem tam zināmajiem apstākļiem, kuri var ievērojami palielināt apdrošinātā riska iestāšanās iespējamību vai iespējamo zaudējumu apmēru, u.c.

⁵¹ Turpat. 23. panta otrajā daļā noteiktais pienākums informēt labuma guvēju par noslēgto apdrošināšanas līgumu un apdrošināšanas noteikumiem attiecībā uz labuma guvēju.

⁵² Turpat. 1. panta pirmās daļas 20. punkts.

kopumā.⁵³ Pārzinot apdrošināšanas tiesību principus, iespējams pieņemt pareizus lēmumus apdrošināšanas tiesību strīdos.

2.1. apakšnodalā autore pēta likumīgas apdrošināmās intereses principu. Juridiskajā literatūrā nav vienprātības par apdrošināmās intereses principa saturu.⁵⁴ Apdrošinātajam jābūt ar likumīgu apdrošināmo interesi attiecībā pret apdrošināšanas objektu. Šādas saiknes neesamība apdrošināšanas līgumu padara vai nu spēkā neesošu, apstrīdamu vai arī vienkārši neizpildāmu apdrošināšanas atlīdzības izmaksas ziņā.⁵⁵ Likumīgas apdrošināmās intereses princips radās 18. gadsimtā Lielbritānijā. Likumīgas apdrošināmās intereses princips nozīmē arī to, ka apdrošināmā interese nedrīkst būt nelikumīga, proti, nedrīkst apdrošināt neko nelikumīgu. Analizējot likumīgas apdrošināmās intereses principu, būtisks ir laiks, kurā jāpastāv šai interesei. Ārvalstu judikatūrā un doktrīnā izteikti atšķirīgi viedokļi gan par to, ka izšķirošais ir apdrošināšanas līguma noslēgšanas laiks,⁵⁶ vai arī, pilnīgi pretēji, - kad iestāties apdrošināšanas gadījums,⁵⁷ vai arī trešais variants – ka apdrošināmajai interesei jāpastāv kā apdrošināšanas līguma noslēgšanas, tā apdrošinātā riska iestāšanās brīdī.⁵⁸ Latvijas Apdrošināšanas līguma likuma 1. panta pirmās daļas 4. punkts noteic, ka apdrošināmā interese ir „apdrošinātā ieinteresētība neciest zaudējumus, iestājoties apdrošinātajam riskam”. Definīcijā ir akcentēts tieši riska iestāšanās brīdis un ka apdrošināmajai interesei jāpastāv tieši apdrošinātā riska iestāšanās brīdī. Tomēr Apdrošināšanas līguma likuma 16. panta pirmajā daļā ir noteikts: „Ja laikā, kad stājas spēkā apdrošināšana, apdrošināmā interese nepastāv, apdrošināšanas līgums nav spēkā no tā noslēgšanas brīža”. Tātad Latvijā apdrošināmās intereses esamība tiek pieprasīta divos brīžos: 1) gan brīdī, kad iestājas apdrošinātais risks; 2) gan brīdī, kad stājas spēkā apdrošināšana.

Apdrošināšanas līguma likumā nav *expressis verbis* noteikts, vai apdrošināmajai interesei ir jābūt subjektīvai vai objektīvai. Tomēr šobrīd praksē ir vispārpieņemts, ka apdrošināšanas līguma izbeigšanai nav pietiekami ar subjektīvās intereses zudumu, bet gan ir vajadzīgs objektīvās intereses zudums. Mantas apdrošināšanas gadījumā objektīvā interese ir tiesība uz attiecīgo mantu. Civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas gadījumā objektīvā interese ir iespējamība uzņemties attiecīgo atbildību. Personu apdrošināšanā objektīvā interese ir personas

⁵³ Neimanis, J. (2004). *Ievads tiesībās*. Rīga: zv. adv. J. Neimanis, 68. lpp.

⁵⁴ *Insurance Disputes*. Second edition. Edited by the Right Honourable Lord Justice Mance, Iain Goldrein, Prof. Robert Merkin. – London, Hong Kong: LLP, 2003, p. 5.

⁵⁵ Birds, J. Hird, J. N. (2004). *Birds' Modern Insurance Law*. London: Sweet & Maxwell. 6th edition, p. 34.

⁵⁶ Lielbritānijas tiesas spriedums lietā *Dalby v India and London Life Assurance Co* (1854) 1 C.B. 365, kurā tiesa atzina, ka, neraugoties uz apdrošināmās intereses neesamību apdrošināšanas gadījuma iestāšanās brīdī, šāda interese bija līguma slēgšanas brīdī un tāpēc apdrošināšanas atlīdzība ir jāizmaksā.

⁵⁷ Jerry H. R., II. (1996). *Understanding Insurance Law*. Matthew Bender & Co. Inc. 2nd edition, p. 255.

⁵⁸ *Sadlers Co. v Badcock*, 2 Atk. 554, 1 Wils. 10, 26 Eng.Rpt. 733 (1743).

esamība. Tādējādi apdrošinātās personas subjektīvā interese jeb attieksme pret iespējamību ciest zaudējumus šobrīd praksē netiek atzīta par pamatu apdrošināšanas līguma izbeigšanai. Objektīva apdrošināmās intereses izbeigšanās ir saistīta ar tādu juridisku faktu, kura esamību ir iespējams objektīvi pārbaudīt un pierādīt.

Nelaiemes gadījumu apdrošināšanas veidā neeksistē apdrošinātās personas interese neciest zaudējumus, jo pats fiziskās traumas fakts vēl nerada zaudējumus, bet tikai fiziskas sāpes, neērtības, psiholoģisku diskomfortu un morālas ciešanas. Nelaiemes gadījumu apdrošināšanā neeksistē apdrošinātās personas interese neciest zaudējumus, bet drīzāk interese gūt naudas līdzekļus apdrošināšanas atlīdzības veidā, iestājoties nelaiemes gadījumam. Vēl vairāk, nelaiemes gadījumu apdrošināšanas līgums paredz apdrošināšanas atlīdzības izmaksu arī apdrošinātā nāves gadījumā. Iestājoties nāvei, apdrošinātajam nav intereses neciest zaudējumus, jo apdrošinātais vairs nav starp dzīvajiem. Mirušai personai nevar būt apdrošināmā interese. Šādas intereses neciest zaudējums nav arī labuma guvējiem vai mantiniekiem, kas norādīti apdrošināšanas līgumā kā apdrošināšanas atlīdzības saņēmēji, jo arī viņi necieš tiešus zaudējumus nāves kā tādas dēļ. Drīzāk šajā gadījumā apdrošinātajam ir interese nodrošināt, lai viņa nāves gadījumā, kas iestājusies nelaiemes gadījuma dēļ, finansiālu apdrošināšanas atlīdzību gūtu apdrošināšanas līgumā norādītie labuma guvēji vai mantinieki.

Uzkrājošās dzīvības apdrošināšanas gadījumā apdrošinātajam nepastāv „interese neciest zaudējumus”. Tā vietā apdrošinātajam ir interese uzkrāt finanšu līdzekļus un vienlaicīgi nodrošināties, lai apdrošinātā nāves gadījumā finansiālu apdrošināšanas atlīdzību gūtu apdrošināšanas līgumā norādītie labuma guvēji vai mantinieki. Dzīvības apdrošināšanā nav apdrošināmā riska un uzkrājošā dzīvības apdrošināšana īsteno nodrošinājuma funkciju.⁵⁹ Arī uzkrājošo dzīvības apdrošināšanu atzīst par apdrošināšanu, lai gan teorētiskās pazīmes ir atšķirīgas. Uzkrājošās dzīvības apdrošināšanas gadījumā apdrošinātais risks ir absolūts, jo nāve iestājas pilnīgi visiem cilvēkiem. Nezināmais elements ir tikai nāves iestāšanās laiks. Ņemot vērā atšķirības starp risku un uzkrājošās dzīvības apdrošināšanu, arī apdrošināmās intereses definīcijai jābūt pielāgotai tieši šim apdrošināšanas veidam.⁶⁰

2.2. apakšnodaļā ir analizēts riska jeb apdrošināšanas gadījuma iestāšanās neparedzamības princips. Apdrošināšanas pamatā ir nejaušību (neuzmanības) izraisītu seku

⁵⁹ Худяков, А. И. (2004). *Страховое право*. СПб.: Издательство Р. Аслнова „Юридический центр Пресс”, 502 с.

⁶⁰ Birds, J. Hird, J. N. (2004). *Birds' Modern Insurance Law*. London: Sweet & Maxwell. 6th edition, p. 34.

neitralizēšana,⁶¹ un šī nejaušība iepriekš nevar būt paredzama. Apdrošināšanas līgums tiek noslēgts par tāda riska apdrošināšanu, par kuru nav zināms, vai tas iestāsies, vai nē, vai arī uz gadījumu, kura iestāšanās laiks nav paredzams. Riska princips nozīmē arī to, ka apdrošināt var gadījumus, kuras apdrošinātais nevarēja ietekmēt ar savām zināšanām. Turpretim, ja apdrošinātais, saprātīgi rīkojoties, varēja gadījumu ietekmēt, tad nevarēja būt apdrošināšanas gadījuma iestāšanās risks.

2.3. apakšnodaļa veltīta kompensācijas principam, šajā nodaļā raksturojot arī subrogācijas principu. Apdrošināšanas tiesībās vispāratzīts ir kompensācijas princips⁶² un subrogācijas princips. Kompensācijas princips nozīmē, ka, iestājoties apdrošināšanas gadījumam, apdrošinātais izmaksā apdrošinātajam zaudējuma vērtībai atbilstošu naudas summu vai sniedz kādu citu atbilstošu labumu.⁶³ Apdrošināšanas līguma likumā kompensācijas princips ir vienīgais princips, kas normatīvajā aktā tieši nosaukts, skaidri lietojot vārdu „princips”. Saskaņā ar šo principu apdrošinājuma ņēmējs nedrīkst gūt peļņu no apdrošināšanas gadījuma.⁶⁴ Ar apdrošināšanas atlīdzību jāsedz patiesie apdrošinājuma ņēmēja zaudējumi, bet ar atlīdzību apdrošinājuma ņēmējs nedrīkst iedzīvoties.⁶⁵ Subrogācijas princips nozīmē, ka apdrošinātā tiesības pāriet uz apdrošinātāju pēc tam, kad pēdējais ir izmaksājis apdrošināšanas atlīdzību.

Līdz 2018. gada 1. jūnijam, kad spēkā bija likums “Par apdrošināšanas līgumu”, tajā bija regulētas tikai regresa tiesības, ar tām saprotot apdrošinātāja tiesības pārņemt apdrošinātā prasības tiesības pret personu, kas ir atbildīga par zaudējumiem visos apdrošināšanas veidos, izņemot personu apdrošināšanas gadījumā.⁶⁶ Tomēr arī personu apdrošināšanā regresa tiesības bija atļauts izmantot, ja vien apdrošināšanas līgumā *expressis verbis* bija noteikts, ka līdzēji piemēros kompensācijas principu.⁶⁷ Tāpēc apdrošinātāji, ierakstot personu apdrošināšanas noteikumos, ka tiek piemērots kompensācijas princips, ieguva tiesības atprasīt no zaudējumu nodarītāja naudas summu, kas atbilda izmaksātajai apdrošināšanas atlīdzībai.⁶⁸ Līdz 2018. gada

⁶¹ Torgāns, K. (2009). *Regresa prasība OCTA apdrošināšanā*. Civiltiesību, komercietību un civilprocesa aktualitātes. Raksti 1999.-2008. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 568. lpp.

⁶² Tomēr ir arī izteikti priekšlikumi par pilnīgi cita veida apdrošināšanas organizēšanu, kas neatbilstu kompensācijas principam. Skat. Cooter, R. Porat, A. Anti-Insurance. *The Journal of Legal Studies*. Vol. XXXI (2) No. PT.1, 2002, pp. 203 – 232.

⁶³ Chitty on Contracts. The Common Law Library. No. 1. 27th edition. Volume I and II. London: Sweet and Maxwell, 1994, p. 885.

⁶⁴ Tieši tā arī noteikts Lielbritānijas tiesas spriedumā lietā *Castellain v Preston* (1883) 11 QBD 380.

⁶⁵ Vītiņš, V. (1939). *Vispārējs tiesību pārskats*. 2. izdevums, Rīga: SIA „Verdikts”, 262. lpp.

⁶⁶ Likums “Par apdrošināšanas līgumu” 40. panta pirmā daļa. *Zaudējis spēku*.

⁶⁷ Turpat.

⁶⁸ Skat., piemēram, “ERGO” Veselības apdrošināšanas noteikumi Nr. VA 01-2014 6.1. punkts; “ERGO” noteikumi nelaiemes gadījumu apdrošināšanai Nr. NGD 01-2013 13.7. punkts; “Seesam” Veselības apdrošināšanas noteikumi Nr. VA 13/1 13. punkts; “Seesam” Nelaiemes gadījumu apdrošināšanas noteikumi Nr. NGA14 11. punkts; “Balta” Veselības apdrošināšanas noteikumi juridiskām personām Nr. 4201.01 2.6. punkts; “Balta” Nelaiemes gadījumu apdrošināšanas noteikumi Nr. 4305.01 6.2.3. punkts.

1. jūnijam subrogācijas jēdziens likumā “Par apdrošināšanas līgumu” nebija lietots, un jebkāda apdrošinātāja izmaksāto apdrošināšanas atlīdzību atprasīšana no personām, kas bija atbildīgas par zaudējumiem, tika pamatota tikai ar regresa prasību. 2018. gada 1. jūnijā, spēkā stājoties Apdrošināšanas līguma likumam, regresa tiesību jēdziens un saturs apdrošināšanas tiesībās ir pilnīgi mainīts un faktiski regresa tiesības ir pārsauktas par subrogācijas tiesībām.⁶⁹ Normatīvajā aktā šobrīd ir regulētas kā regresa tiesības, tā subrogācijas tiesības, un to saturs ir atšķirīgs no līdzšinējā regulējuma. Tāpēc pēc 2018. gada 1. jūnija ar piesardzību ir izmantojama līdzšinējā tiesu prakse regresa tiesību jautājumā, jo jēdziena saturs pēc šī datuma ir būtiski mainīts.

2.4. apakšnodaļa pēta informācijas pilnīgas izpaušanas jeb vispārākās labās ticības principu. Pienākums sniegt informāciju izriet no labas ticības principa, kas bija zināms jau Senās Romas laikā, vairākus gadsimtus pirms apdrošināšanas līguma rašanās.⁷⁰ Informācijas pilnīgas izpaušanas princips aptver gan laika posmu pirms apdrošināšanas līguma noslēgšanas, gan arī apdrošināšanas līguma darbības laiku. Pirms apdrošināšanas līguma noslēgšanas apdrošinājuma ņēmējs sniedz pilnīgas ziņas, lai apdrošinātājs varētu pieņemt lēmumu, vai noslēgt apdrošināšanas līgumu un kādu apdrošināšanas prēmiju noteikt par šāda darījuma noslēgšanu. Savukārt apdrošināšanas līguma darbības laikā apdrošinājuma ņēmējam un atsevišķos gadījumos arī apdrošinātajam ir pienākums ziņot par būtiskām izmaiņām attiecībā uz apdrošināto risku, kā arī par apdrošināšanas gadījuma iestāšanos. Pienākums sniegt informāciju apdrošināšanas tiesībās izriet no fakta, ka apdrošināšanas līguma pusēm ir pieejama asimetriska apjoma informācija, proti, vieniem līdzējiem ir zināms vairāk, nekā citiem.⁷¹ Apdrošināšanas tiesībās svarīgi ir noteikt, vai izpaužamā informācija ir bijusi būtiska jeb, ievērojot Apdrošināšanas līguma likuma 7. panta pirmajā daļā lietoto terminu – “nepieciešama”.. Nepieciešamību iespējams mērīt pakāpēs, sākot no visvairāk nepieciešamās, līdz mazāk nepieciešamai un liekai informācijai. Izvērtējot nepieciešamību, tiesību piemērotājs nedrīkst vienpusēji vadīties ne no apdrošinājuma ņēmēja, ne apdrošinātāja interesēm, jo tās ir divas subjektīvi galējas pozīcijas ar atšķirīgām un kategoriskām izpratnēm par svarīgo.

⁶⁹ Apdrošināšanas līguma likumprojekta anotācijā nav sniegts doktrinālais pamatojums ne šādi juridiskās terminoloģija maiņai, ne vajadzībai vienu terminu “regresa tiesības” sadalīt divos terminos “regresa tiesības” un “subrogācijas tiesības”. Nav arī sniegts skaidrojums par to, kāpēc regresa vai subrogācijas tiesības apdrošinātāji vairāk nevar izmantot personu apdrošināšanas veidos, kas līdz 2018. gada 1. jūnijam bija ierasts izmaksāto naudas summu atgūšanas veids no personām, kas atbildīgas par zaudējumu nodarīšanu, piemēram, huligāniska uzbrukuma vai miesas bojājumu nodarīšanas gadījumā, esot nelaiemes gadījumu apdrošināšanas līgumam.

⁷⁰ Zaveckas, K. (2008). *Content of duty of disclosure in insurance intercourse: theoretical and practical aspects*. Promocijas darba kopsavilkums. 3. lpp. Aizstāvēts Mykolas Romeris Universitātē. Iegūts 31.05.2018. no <file:///C:/Users/Dana/Downloads/1902075.pdf>

⁷¹ Kontautas, T. (2002). *Duty of disclosure in insurance law*. Maģistra darbs. 6. lpp. Aizstāvēts Erasmus University Rotterdam. Iegūts 31.05.2018. no <http://www.dbr.lt/uploads/ensimaz.pdf>

2.5. apakšnodaļa analizē tiešā cēloņa principu. Apdrošināšanas literatūrā definētais jēdziens “tiešais cēlonis” nozīmē aktīvi darbojošos cēloni, kas izraisa notikumu ķēdi un noved pie rezultāta, turklāt neiejaucoties nekādam citam spēkam (no jauna un patstāvīga avota). Apdrošinātais pretendē tikai uz apdrošināšanas atlīdzību par zaudējumiem, kurus ir izraisījis apdrošināšanas līgumā tieši noteiktais gadījums – apdrošinātais risks.⁷² Tādējādi viens no obligātajiem priekšnoteikumiem apdrošināšanas atlīdzības izmaksai ir cēloņsakarības pastāvēšana starp faktiski iestājušos apdrošināto risku un apdrošinātajam nodarītajiem zaudējumiem.

3. nodaļa. Apdrošināšanas veidi

Nodaļas saturs ir izklāstīts trīs apakšnodaļās. 3.1. apakšnodaļā ir pētīti apdrošināšanas veidi, ņemot vērā apdrošināšanas objekta kritēriju, kas ir Apdrošināšanas līguma likuma strukturālās sistēmas pamatā. Proti, panti un nodaļas ir sistēmiski veidoti, ņemot vērā apdrošināšanas objektu. Apdrošināšanā pret zaudējumiem un bojājumiem jeb mantas apdrošināšanā apdrošināšanas objekts ir mantiskas vērtības vai intereses.⁷³ Fiziskās un juridiskās personas atbildība par trešajai personai nodarītajiem zaudējumiem vai kaitējumu kā līgumisko, tā delikta attiecību rezultātā, var tikt pasargāta ar civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu. Civiltiesiskās atbildības apdrošināšana ir iespējama gan brīvprātīgā, gan obligātā veidā, ja tas noteikts kā pienākums normatīvajos aktos.⁷⁴ Civiltiesiskās atbildības apdrošināšanā apdrošināšanas objekts ir personas civiltiesiskā atbildība.⁷⁵ Savukārt apdrošinātais civiltiesiskās atbildības apdrošināšanā ir apdrošināšanas līgumā norādītā persona vai saskaņā ar apdrošināšanas līgumu nosakāmā persona, kuras civiltiesiskā atbildība ir apdrošināta.⁷⁶ Civiltiesiskā atbildība ir vienīgais atbildības veids, kuru var apdrošināt. Ne administratīvo, ne kriminālo, ne disciplināro atbildību nav iespējams apdrošināt, jo visu šo trīs atbildības veidu mērķis ir tieši un personīgi sodīt vainīgo personu, tādējādi paužot reakciju uz rīcību, kas aizliegta ar likumu. Gan kriminālsodam, gan disciplinārsodam, gan administratīvajam sodam ir personisks raksturs, un tā piemērošana rada personai zināmus tiesību un brīvību ierobežojumus.⁷⁷ Personu apdrošināšanā apdrošināšanas objekts ir personas

⁷² Tiešās cēloņsakarības gadījumi Latvijas judikatūrā ir analizēti AT Senāta 2005. gada 19. oktobra spriedumā lietā Nr. SKC-651, arī AT Civillietu departamenta 2016. gada 13. oktobra spriedumā lietā Nr. C30758212, SKC-311/2016.

⁷³ Apdrošināšanas līguma likuma 1. panta pirmās daļas 8. punkta a) apakšpunkts.

⁷⁴ Par brīvprātīgo un obligāto apdrošināšanu plašāk rakstīts šī promocijas darba 3.2. apakšnodaļā.

⁷⁵ Apdrošināšanas līguma likuma 1. panta pirmās daļas 8. punkta b) apakšpunkts.

⁷⁶ Turpat. 1. panta pirmās daļas 12. punkta b) apakšpunkts.

⁷⁷ Krastiņš, U. Liholaja, V. (2015). *Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I-VIII 1 nodaļa)*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 174. lpp.

dzīvība, veselība vai fiziskais stāvoklis.⁷⁸ Apdrošinātais personu apdrošināšanā ir apdrošināšanas līgumā norādītā fiziskā persona, par kuras dzīvību, veselību vai fizisko stāvokli ir noslēgts apdrošināšanas līgums.⁷⁹

3.2. apakšnodaļā ir analizēti apdrošināšanas veidi, ņemot vērā brīvprātības kritēriju. Visus apdrošināšanas veidus iespējams sadalīt brīvprātīgos un obligātajos apdrošināšanas veidos, atkarībā no tā, vai likumā ir vai nav noteikts pienākums obligāti apdrošināt civiltiesisko atbildību. Saskaņā ar Apdrošināšanas un pārapirošināšanas likuma 6. panta pirmo daļu “apdrošināšana ir brīvprātīga, izņemot gadījumus, kad likumā ir noteikts citādi”. Vēsturiski analizējot, Latvijā 1996. gadā bija spēkā viens obligātās apdrošināšanas veids – sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku OCTA apdrošināšana.⁸⁰ Šobrīd Latvijā ir ap 16 OCTA veidu.

3.3. apakšnodaļa ir veltīta apdrošināšanas veidiem, ņemot vērā riska kritēriju. Visus apdrošināšanas veidus ir iespējams sadalīt divās grupās, atkarībā no tā, vai apdrošinātais objekts ietilpst risku apdrošināšanas vai dzīvības apdrošināšanas kategorijā. Profesionālajā valodā risku apdrošināšanu mēdz saukt arī par nedzīvības apdrošināšanu,⁸¹ tādējādi akcentējot tā pretējo dabu dzīvības apdrošināšanai. Dzīvības apdrošināšana neatbilst nedzīvības jeb risku apdrošināšanas definīcijai. Kaut arī bāzes dzīvības apdrošināšanas pakalpojums balstās uz risku, garantējot apdrošināšanas atlīdzības izmaksu apdrošinātā nāves gadījumā, taču dzīvības apdrošināšanai var būt vairāki citi ar risku tieši nesaistīti veidi, t.sk. dzīvības apdrošināšana ar uzkrājumu veidošanos vai tirgum piesaistītā dzīvības apdrošināšana.⁸²

4. nodaļa. Apdrošināšanas līguma noslēgšana un izbeigšana

Šai nodaļai ir trīs apakšnodaļas, kurās secīgi tiek pētīts apdrošināšanas pieteikums, apdrošināšanas līguma noslēgšana un stāšanās spēkā, kā arī apdrošināšanas līguma izbeigšana. Atšķirībā no citiem civiltiesiskiem līgumiem, kuru gadījumā pirms līguma sniegtajai informācijai nav nozīmes, apdrošināšanā ir svarīgs arī apdrošināšanas pieteikums. Apdrošināšanas pieteikums ir dokuments, kas satur informāciju, ko par apdrošināto objektu sniedzis apdrošinājumaņēmējs, noslēdzot apdrošināšanas līgumu.⁸³ Saskaņā ar Apdrošināšanas līguma likuma 6. panta pirmo daļu apdrošinātājs “ir tiesīgs”, bet viņam nav pienākuma, pieprasīt

⁷⁸ Apdrošināšanas līguma likuma 1. panta pirmās daļas 8. punkta c) apakšpunkts.

⁷⁹ Turpat. 1. panta pirmās daļas 12. punkta c) apakšpunkts.

⁸⁰ Noteikta ar Ministru kabineta 18.07.1995. Satversmes 81. panta kārtībā pieņemtajiem noteikumiem Nr. 214 “Noteikumi par sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligāto apdrošināšanu”. Spēkā no 01.01.1996. *Zaudējuši spēku*.

⁸¹ Skat. arī Apdrošināšanas un pārapirošināšanas likuma 2. panta trešajā daļā, 3. panta pirmās daļas 3. punktā, 16. panta pirmajā daļā, u.c.

⁸² Alfejeva, J. (2017). Apdrošināšanas tiesības. *Latvijas tiesību sistēma. Kolektīvā monogrāfija*. Sērija “Tiesību zinību bibliotēka” Nr. 38. Autoru kolektīvs. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 160. lpp.

⁸³ Ieviņš, U. (2017). *Apdrošināšanas pamati*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 22. lpp.

apdrošināšanas pieteikumu. Vienīgi apdrošinājuma ņēmējs ir atbildīgs par datiem, kas minēti pieteikumā.⁸⁴ Ja apdrošinātājam sniegtā informācija neatbilst patiesībai, apdrošinātājs var atteikties izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību.⁸⁵ Apdrošināšanas pieteikuma iesniegšana apdrošinātājam neuzliek apdrošinātājam par pienākumu noslēgt apdrošināšanas līgumu.

Apdrošināšanas līguma likums nosaka trīs savstarpēji izslēdzošus gadījumus, kad apdrošināšanas līgums stājas spēkā: 1) kad apdrošinātājs un apdrošinājuma ņēmējs vienojušies par [...] apdrošināšanas līguma noteikumiem;⁸⁶ 2) kad apdrošinājuma ņēmējs, izsakot piekrišanu līguma noslēgšanai, samaksā apdrošināšanas prēmiju apdrošinātāja piedāvājumā noteiktajā veidā, termiņā un apmērā;⁸⁷ 3) kad apdrošinājuma ņēmējs izsaka savu piekrišanu apdrošināšanas līguma noslēgšanai citā apdrošinātāja piedāvājumā noteiktajā veidā.⁸⁸ Ja līdzēji ir vienojušies, ka apdrošināšanas prēmiju vai tās daļu var maksāt pēc apdrošināšanas perioda sākuma,⁸⁹ tad līgums kā konsensuāllīgums stājas spēkā laikā, par kuru līdzēji vienojušies, pat neesot prēmijas samaksai. Konsensuāllīgums ir noslēgts ar līdzēju vienošanās brīdi, bet reāllīguma noslēgšanai nepieciešama lietas nodošana⁹⁰ vai darbības izpilde – apdrošināšanas prēmijas samaksa. Pirmskara Latvijā apdrošināšanas līgums bija reāllīgums, kur apdrošināšanas līgums stājās spēkā tikai ar prēmijas samaksu vai samaksas termiņa pagarināšanu.⁹¹ Savukārt pašreizējā elastīgā pieceja brīdīm, kad apdrošināšanas līgums stājas spēkā, sniedz pamatu secinājumam, ka apdrošināšanas līgums Latvijā var būt gan reāllīgums, gan konsensuāllīgums,⁹² atkarībā no līdzēju vienošanās.

Papildus Civillikumā noteiktajiem 8 vispārīgajiem saistības izbeigšanas veidiem,⁹³ Apdrošināšanas līguma likumā ir noteikti speciālie gadījumi, kad apdrošināšanas līgums tiek vai var tikt izbeigts pirms līgumā noteiktā termiņa. Vieni no šiem pirmstermiņa izbeigšanas gadījumiem ir objektīvi nosakāmi, citi ir subjektīvi, jo ir atkarīgi no apdrošinātāja vai apdrošinājuma ņēmēja vienpusējiem ieskatiem. Izbeidzot apdrošināšanas līgumu, ir izlemjams

⁸⁴ Ieviņš, U. (2017). *Apdrošināšanas pamati*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 22. pp.

⁸⁵ Turpat, 22. lpp.

⁸⁶ Apdrošināšanas līguma likums. 11. panta pirmā daļa.

⁸⁷ Turpat, 11. panta otrā daļa un 13. panta pirmā daļa.

⁸⁸ Turpat, 11. panta otrā daļa.

⁸⁹ Turpat, 7.-2. panta pirmā daļa.

⁹⁰ Balodis, K. (2007). *Ievads civiltiesībās*. Rīga: Zvaigzne ABC, 47. lpp.; Torgāns, K. (2008) *Saistību tiesības. II daļa. Mācību grāmata*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 183. lpp.

⁹¹ Loebers, A. (1926). *Tirdzniecības tiesību pārskats*. Rīga: Valtera un Rapas akc. sab. izdevums, 429. lpp.

⁹² Mantrov, V. *Problem Questions of Insurance Contract Regulation in Latvia. The Quality of Legal Acts and Its Importance in Contemporary Legal Space, Collection of Research Papers Presented During the International Scientific Conference, 4-5 October 2012 at the University of Latvia Faculty of Law, Riga* (University of Latvia, Riga 2012), 2.2. punkts.

⁹³ Civillikuma 1811.– 1911. pants. Papildus tam skat. Torgāns, K. (1994). *Komentāri Saistību tiesībām Civillikumā. 2. papildinātais izdevums*. Rīga, 106. lpp.

jautājums par apdrošinātāja saņemtās apdrošināšanas prēmijas atmaksu apdrošinājumaņēmējam. Tā kā apdrošināšanas prēmija ir maksa par apdrošināšanu, tad, izbeidzot apdrošināšanas līgumu, var būt pamats apdrošināšanas prēmijas pilnīgai vai daļējai atmaksai.

5. nodaļa. Civiltiesiskas sankcijas apdrošināšanas tiesiskajās attiecībās

Nodaļai ir divas apakšnodaļas. 5.1. apakšnodaļā pētītas sankcijas pret apdrošinātāju, īpašu uzmanību veltot likumisko procentu piedziņai no apdrošinātāja un zaudējumu atlīdzības prasības iespējamībai pret apdrošinātāju. 5.2. apakšnodaļā analizētas sankcijas pret apdrošinājumaņēmēju un apdrošināto. Lai gan Civillikumā nav lietots sankciju jēdziens, tomēr Apdrošināšanas līguma likuma 52. panta trešajā daļā ir atsauce uz šo terminu, nosakot, ka “civiltiesiskās atbildības apdrošināšanā apdrošināšanas atlīdzība nesedz apdrošinātajam piemēroto naudas sodu, kavējuma naudu vai cita veida sankcijas”. “Sankciju” jēdziens Latvijas apdrošināšanas normatīvajā regulējumā tika ieviests 2018. gada 1. jūnijā, spēkā stājoties Apdrošināšanas līguma likumam. Ar terminu “sankcija” nav saprotamas tikai publiskās pārvaldes īstenotas soda sankcijas kriminālatbildības vai administratīvās atbildības veidā. Arī līgumtiesībās ir secināma civiltiesisku sankciju esamība, ko līdzēji piemēro vai var prasīt piemērot viens otram savstarpējās attiecībās. Civiltiesiskās sankcijas rada civiltiesisko attiecību dalībniekiem negatīvas sekas, un šo sankciju piemērošanas iespējamība darbojas kā pamudinājums izpildīt saistības pareizā, pienācīgā veidā. Apdrošināšanas tiesiskajās attiecībās ir iespējamās tādas civiltiesiskās sankcijas kā likumisko procentu piedziņa par apdrošināšanas atlīdzības savlaicīgu neizmaksu, apdrošināšanas līguma pirmstermiņa izbeigšana, apdrošināšanas atlīdzības samazināšana, nodarīto zaudējumu atlīdzināšana. Tiesu praksē bieži ir lietots sankciju jēdziens, ar to saprotot civiltiesiski negatīvas sekas – kā līgumā, tā likumā noteiktajā veidā.⁹⁴

Likumisko procentu piedziņa no apdrošinātāja ir viena no iespējam, kā juridiski un finansiāli motivēt apdrošinātāju laikus izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību. Procentu maksāšanas

⁹⁴ Skat. AT Civillietu departamenta 2016. gada 20. maija spriedums civillietā Nr. C24079010 (SKC-233/2016), 9.2. punktā norādot, ka “puses pielīgušas sankcijas par saistību izpildes nokavējumu”, ar to saprotot līgumsodu un nokavējuma procentus; AT Civillietu departamenta 2016. gada 5. decembra spriedums civillietā Nr. C20362313 (SKC-365/2016), kur tiesa 6. punktā piekrīt līgumsoda sankcijai par saistību neizpildi noteiktā termiņā; AT Civillietu departamenta 2015. gada 27. marta spriedums civillietā Nr. C20231907 (SKC-52/2015), kur 7.2. punktā tiesa norāda, ka līguma “atceļamības sankcija neiestājas pati no sevis, bet tikai uz tiesas sprieduma pamata”, atsaucoties uz Čakste, K. (1937). *Civiltiesības*, 27. – 28. lpp. Šī tēze arī minēta Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2018. gada 18. maija spriedumā civillietā Nr. C29398416 (CA-0126-18/10) 8.6. punktā; AT Civillietu departamenta 2016. gada 12. februāra spriedums civillietā Nr. C35070510 (SKC-95/2016), kur tiesa 7. punktā norāda, līdz kādam termiņam piedzenamas “pārējās sankcijas, tajā skaitā līgumsods un procenti par kapitāla lietošanu”; AT Civillietu departamenta 2016. gada 18. maija spriedums civillietā Nr. C20292813 (SKC-225/2016), kur tiesa 5.2. punktā raksturoja “līgumsodu kā sankciju par līgumsaistību izpildes nokavējumu” un 5.7. punktā noteica, ka “līgumsodam ir privāttiesisks sankcijas raksturs, kurš izpaužas kā pienākums ciest mantisku pametumu par pienācīgi neizpildītu saistību”. Pēdējā tēze atkārtota arī AT Civillietu departamenta 2016. gada 30. septembra sprieduma civillietā Nr. C30664811 (SKC-156/2016) 6.3. punktā.

pieņākums iedarbojas kā pamudinājums parāda ātrākai nokārtošanai.⁹⁵ Apdrošinātājiem ir izdevīga pašreizējā tiesu prakse, atbilstoši kurai no apdrošinātājiem netiek prasīta likumisko procentu piedziņa par savlaicīgi neizmaksāto apdrošināšanas atlīdzību. Tāpēc būtu papildināms Apdrošināšanas līguma likums, nosakot, ka objekts, kuru var aplikt ar likumiskajiem procentiem, ir apdrošināšanas atlīdzības summa, ko apdrošinātājs varēja noteikt brīdī, kad viņa rīcībā nonāca nepieciešamā informācija šāda lēmuma pieņemšanai. Savukārt laika atskaites brīdis, no kura likumiskie procenti ir rēķināmi, ir mirklis, kad apdrošinātāja rīcībā bija tāds pietiekams informācijas kopums, kas dod viņam iespēju pieņemt lēmumu par apdrošināšanas atlīdzības izmaksu.

Iestājoties apdrošinātajam riskam, apdrošinātais vai persona, kurai saskaņā ar apdrošināšanas līgumu ir tiesības saņemt apdrošināšanas atlīdzību, var gūt zaudējumus divu pamatu dēļ: 1) zaudējumus, ko tieši radījis apdrošinātais risks – zādzība, plūdi, ārstniecības izdevumi; 2) zaudējumus, ko radījis apdrošinātājs, laikus vai pilnā apmērā neizmaksājot apdrošināšanas atlīdzību. Saņemot apdrošināšanas atlīdzību, apdrošinātais vai persona, kurai saskaņā ar apdrošināšanas līgumu ir tiesības saņemt apdrošināšanas atlīdzību, var likvidēt tikai pirmā veida zaudējumus, ko radījis apdrošinātais risks. Savukārt otrā veida zaudējumus pašreizējā tiesu prakse neatzīst un neatbalsta to atlīdzināšanu. Tomēr faktiski pastāv gadījumi, kad apdrošinātāja negatīvā lēmuma vai lēndarbības dēļ apdrošinātajam tiek nodarīti zaudējumi.

Apdrošināšanas līguma likumā ir noteiktas trīs iespējamās sankcijas pret apdrošinājuma ņēmēju, apdrošināto vai labuma guvēju: 1) apdrošināšanas līguma pirmstermiņa izbeigšana;⁹⁶ 2) apdrošināšanas atlīdzības daļēja izmaksa, iestājoties apdrošināšanas gadījumam;⁹⁷ 3) apdrošināšanas prēmijas neatmaksāšana, izbeidzot apdrošināšanas līgumu.⁹⁸ Katra sankcija ir piemērojama tikai Apdrošināšanas līguma likumā noteiktajos gadījumos un kārtībā. Pirms sankciju piemērošanas ir nosakāmi faktiskie un tiesiskie apstākļi, kuru atbilstības gadījumā sankcijas mehānisms var tikt izmantots.

6. nodaļa. Apdrošināšanas atlīdzības izmaksa

Nodaļa ir strukturēta četrās apakšnodaļās. 6.1. apakšnodaļa ir par apdrošinātāja lēmuma pieņemšanas termiņu par apdrošināšanas atlīdzības izmaksu. Apdrošināšanas līguma likumā apdrošināšanas atlīdzība ir definēta kā “par apdrošināšanas gadījumu izmaksājamā naudas

⁹⁵ Torgāns, K. (2006). *Saistību tiesības. I daļa. Mācību grāmata*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 145. lpp

⁹⁶ Skat., piemēram, Apdrošināšanas līguma likuma 22. panta otrā daļa.

⁹⁷ Turpat, 29. panta otrā daļa.

⁹⁸ Turpat, 35. panta otrā daļa.

summa vai nodrošināmie pakalpojumi atbilstoši apdrošināšanas līgumam”.⁹⁹ Apdrošinātājs, atbildot uz apdrošinātā lūgumu izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību, var pieņemt trīs veida lēmumus: 1) izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību pilnā vai daļējā apmērā; 2) neizmaksāt apdrošināšanas atlīdzību; 3) noteikt, ka apdrošinātajam vai apdrošinājuma ņēmējam ir jāiesniedz papildu pierādījumi, lai apdrošinātājs varētu pieņemt lēmumu. Šādu lēmumu daudzējādārbu var saukt arī par apdrošinātāja lēmumu pozitīvā, negatīvā vai atliekošā nozīmē. Apdrošināšanas līguma likums nosaka termiņu apdrošinātāja lēmuma pieņemšanai gadījumos, kad apdrošinājuma ņēmējs vai apdrošinātais ir fiziska persona.¹⁰⁰ Citos gadījumos likumiskais regulējums termiņam nepastāv, bet apdrošinātāja lēmuma pieņemšanas un atlīdzības izmaksas termiņu nosaka apdrošināšanas noteikumos.¹⁰¹

6.2. apakšnodaļā pētīti apdrošinājuma ņēmēja un apdrošinātā pienākumi, lai saņemtu apdrošināšanas atlīdzību. Viens no apjomīgākajiem pienākumiem, kas jāievēro apdrošinājuma ņēmējam un apdrošinātajam, ir informācijas iesniegšana apdrošinātajam. Pienākums iesniegt informāciju iestājas trīs laika posmos: 1) pirms apdrošināšanas līguma noslēgšanas;¹⁰² 2) apdrošināšanas līguma darbības laikā;¹⁰³ 3) pēc gadījuma, kas cēloņsakarīgi saistīts ar apdrošināto risku, iestāšanās.¹⁰⁴ Lai arī cik detalizētu informāciju apdrošinājuma ņēmējs un apdrošinātais sniegtu apdrošinātajam saistībā ar apdrošināto objektu, vienmēr iespējams konstatēt kādus papildu faktus, par kuriem nav ziņots un interpretēt tos kā kritiski nozīmīgus, iegūstot pamatu atteikumam izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību. Risinājums šādai situācijai ir katrā konkrētajā gadījumā atbildēt uz jautājumu: „Vai nepaziņotais fakts vai apstākļi ir tik būtiski, tieši saistīts ar apdrošināto objektu un apdrošināto risku, ka tā nepaziņošana būtiski ietekmēja apdrošinātāja pienākumu izpildi un apdrošinātā riska iestāšanos?”

6.3. apakšnodaļā ir analizēts apdrošinātāja atteikums izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību, apdrošinājuma ņēmēja vai apdrošinātā ļauna nolūka vai rupjas neuzmanības dēļ. Civiltiesību jēdziens „rupja neuzmanība” zināmā mērā atbilst Krimināltiesībās lietotajam jēdzienam „noziedzīga neuzmanība”.¹⁰⁵ Neuzmanības būtības raksturojums Civillikuma 1645. pantā aptver gan objektīvos, gan subjektīvos faktorus, taču tas satur tikai vispārīgus norādījumus, pēc kuriem jāizlemj, vai neuzmanība ir rupja vai viegla. Vērtējot rupjas neuzmanības vai ļauna

⁹⁹ Apdrošināšanas līguma likuma 1. panta pirmās daļas 5. punkts.

¹⁰⁰ Apdrošināšanas līguma likuma 32. panta pirmā daļa.

¹⁰¹ Turpat, 8. panta otrā daļa.

¹⁰² Apdrošināšanas līguma likuma 7. panta pirmā daļa.

¹⁰³ Turpat, 20. pants.

¹⁰⁴ Turpat, 27. panta pirmā daļa.

¹⁰⁵ Torgāns, K. (2009). *Regresa prasība OCTA apdrošināšanā*. Civiltiesību, komercietību un civilprocesa aktualitātes. Raksti 1999.-2008. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 570. lpp.

nolūka ietekmi uz apdrošināšanas atlīdzības izmaksas iespējamību, jāņem vērā kā subjektīvie, tā objektīvie apstākļi saistībā ar personas rīcību un attieksmi pret notiekošo.

6.4. apakšnodaļā pētīts apdrošinātāja lēmums par apdrošināšanas atlīdzības izmaksu, nepastāvot apdrošinātajam riskam vai apdrošināšanas gadījumam. Apdrošināšanas līguma likuma 31. panta pirmajā daļā ir noteikts, ka obligātais priekšnosacījums apdrošināšanas atlīdzības izmaksai ir apdrošināšanas gadījuma iestāšanās. Apdrošināšanas gadījuma iestāšanās konstatācija ir pilnīgs un pietiekams pamats apdrošināšanas atlīdzības izmaksai un apdrošinātajam šajā gadījumā nav tiesību atteikties izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību. Likumā ietverta definīcija paredz šādus obligātos priekšnoteikumus, kuri ir jākonstatē, lai notikumu atzītu par apdrošināšanas gadījumu risku: 1) apdrošinātais risks ir iestājies; 2) starp apdrošināto risku un notikumu pastāv cēloniski saistīts notikums; 3) apdrošināšanas līgums paredz apdrošināšanas atlīdzības izmaksu konkrētajā gadījumā (vai apdrošināšanas termiņa beigas dzīvības apdrošināšanas līgumam ar līdzekļu uzkrāšanu, ja apdrošināšanas periodā nav iestājies ar apdrošināto risku cēloniski saistīts notikums).

7. nodaļa. Izņēmumi apdrošināšanas tiesībās

Nodaļā autore analizē apdrošināšanas noteikumos paredzēto izņēmumu veidus, kā arī to saturisko samēru ar apdrošinātajiem riskiem. Līdzējiem ir tiesības vienoties kā par apdrošināmajiem, tā par neapdrošināmajiem riskiem. Daži neapdrošināmie riski ir noteikti Apdrošināšanas līguma likuma 18. panta pirmajā daļā ar 8 absolūtajiem un 2 relatīvajiem iemesliem, kad apdrošinātājs nav atbildīgs par nodarītajiem zaudējumiem. Apdrošināšanas līguma likuma 18. panta pirmajā daļā noteiktā iespēja apdrošināšanas līgumā paredzēt "citus līdzīgus" izņēmumus ir juridiski lieka, jo atbilstoši 18. panta otrajai daļai apdrošināšanas līgumā var iekļaut jebkurus izņēmumus, neatkarīgi no to līdzības vai atšķirībām no likumā noteiktā regulējuma.

8. nodaļa. Apdrošināšanas strīdu risināšana

Darba pēdējā nodaļā ir trīs apakšnodaļas, kurās autore secīgi pēta tiesu, šķīrējtiesu, konstitucionālās tiesas, Latvijas Apdrošinātāju Asociācijas ombuda un mediācijas lomu apdrošināšanas tiesībās. A. Bitāns, uzteicot apdrošināšanu kā visizplatītāko zaudējumu un kaitējuma atlīdzināšanas veidu un norādot, ka apdrošināšanai ir vairākas priekšrocības salīdzinājumā ar citām civiltiesiskās atbildības kompensēšanas sistēmām, raksta, ka no apdrošinātāja "cietusī persona saņems šo atlīdzību drīzāk, jo zaudējumu piedziņai nebūs jāizmanto tiesas palīdzība".¹⁰⁶ Tomēr arī apdrošinātajiem ir iespējami strīdi kā ar

¹⁰⁶ Bitāns, A. (1997). *Civiltiesiskā atbildība un tās veidi*. Rīga: Izdevniecība AGB, 168. lpp.

apdrošinājuma ņēmēju, tā ar apdrošināto un labuma guvēju.¹⁰⁷ Domstarpības, kas izriet no apdrošināšanas tiesiskajām attiecībām, iespējams risināt ar visām strīdu risināšanas metodēm un visās strīdu risināšanas institūcijās, tomēr ievērojot katra strīda juridiskās pakļautības un piekritības ierobežojumus un strīdu risināšanas institūciju kompetenci. Tāpat arī, risinot apdrošināšanas tiesību strīdus, apdrošinātais Latvijā var atsaukties uz *contra proferentem* principu, saskaņā ar kuru šaubas par līguma noteikumu nozīmi tulkojamas par sliktu attiecīgo noteikumu sagatavotājam – apdrošinātājam.¹⁰⁸ Šis princips ir piemērojams tādā gadījumā, ja no līguma noslēgšanas apstākļiem izriet, ka atbildība par līguma noteikumu nepildīšanu nav skaidri formulēta, ir divējādi saprotama¹⁰⁹ vai apdrošinātājs nav izskaidrojis konkrētajiem apdrošināšanas noteikumiem svarīgus aprēķina principus.¹¹⁰

Noteiktos gadījumos apdrošināšanas tiesību strīdu iespējams risināt LAA Ombudā. nav šķīrējtiesa, tas nav iekļauts šķīrējtiesu reģistrā, un tam nav piemērojams Šķīrējtiesu likums. Tā ir tiesām un šķīrējtiesām alternatīva patērētāju tiesību strīdu risināšanas iestāde. Ombudam kā apdrošināšanas strīdu risināšanas institūcijai ir vairākas priekšrocības, salīdzinājumā ar tiesām un šķīrējtiesām. Ombuds ir tiesām alternatīva strīdu risināšanas institūcija, bet nav ierobežojoša pārsūdzības ziņā. Izmaksas par strīda izskatīšanu ir ievērojami zemākas nekā tiesā. Strīdu izskatīšanas ombudā notiek ātrāk nekā valsts tiesā. Strīdi tiek izskatīti slēgtā sēdē un konfidenciali, arī ombuda nolēmumi netiek publicēti. Tomēr jānorāda, ka Ombuda tiešā organizatoriskā un finansiālā saistība ar apdrošināšanas sabiedrībām, rada neiespējamību Ombudam darboties neatkarīgi un neitrāli. Tā kā Ombuds izskata strīdus, kur viena no strīda pusēm vienmēr ir LAA biedre – apdrošināšanas sabiedrība, tad Ombudam nav iespējams lēmumu pieņemt kā neatkarīgai strīdu risināšanas institūcijai. Neitralitāte un neieinteresētība ir pamata kritēriji, kuriem jāatbilst personai vai institūcijai, kas izšķir strīdus vai piedalās to risināšanā.

Aizstāvēšanai izvirzītās tēzes, secinājumi un priekšlikumi

1. Apdrošināmās intereses definīcija Apdrošināšanas līguma likumā

Secinājums: Apdrošināšanas līguma likuma 1. panta pirmās daļas 4. punktā definētais jēdziens „apdrošināmā interese” nav precīzs. Šobrīd likumā noteikts, ka „apdrošināmā interese

¹⁰⁷ Saskaņā ar tiesas sēžu kalendārā https://tis.ta.gov.lv/court.jm.gov.lv/stat/html/index_201807.html plānotajām tiesas sēdēm katru mēnesi Latvijas tiesās tiek izskatītas ap 20 – 30 civillietas, kurās apdrošinātāji ir gan prasītāju, gan atbildētāju statusā, visbiežāk lietās par apdrošināšanas atlīdzības piedziņu un regresa prasībās pret zaudējumu nodarītājiem.

¹⁰⁸ Alfejeva, J. (2017). *Apdrošināšanas tiesības*. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 39. lpp.

¹⁰⁹ AT Civillietu departamenta 2014. gada 5. marta spriedums lietā Nr. SKC-44/2014.

¹¹⁰ AT Civillietu departamenta 2014. gada 8. oktobra spriedums lietā Nr. SKC-33/2014. 8.7. punkts.

– apdrošinātā ieinteresētība neciest zaudējumus, iestājoties apdrošinātajam riskam”. Pirmkārt, definīcija nav pareiza attiecībā uz uzkrājošo dzīvības apdrošināšanu, jo šajā apdrošināšanas veidā nav riska, bet gan tikai iespēja uzkrāt naudas līdzekļus. Turklāt apdrošinātā nāves gadījumā interese neciest zaudējumus vispār nav iespējama, jo personas vairāk nav. Mirušai personai nevar būt intereses. Otrkārt, šī definīcija nav pareiza arī nelaiemes gadījumu apdrošināšanā, kur viens no apdrošinātajiem riskiem ir nāve. Apdrošinātajam nevar būt intereses neciest zaudējumus savas nāves gadījumā, jo apdrošinātais ir miris un mirušai personai nevar būt intereses. Treškārt, šī definīcija nav pareiza nelaiemes gadījumu apdrošināšanā tādā ziņā, ka nelaiemes gadījums, piemēram, salauzta roka vai smadzeņu satricinājums, pats par sevi nerada zaudējumus, bet tikai neērtības un fiziskas vai garīgas ciešanas. Apdrošinātajam ir interese gūt naudas līdzekļus par šo gadījumu.

Priekšlikums: Lai Apdrošināšanas līguma likuma 1. panta pirmās daļas 4. punktā esošā apdrošināmās intereses definīcija būtu precīza gan uzkrājošās dzīvības, gan nelaiemes gadījumu apdrošināšanā, gan attiecībā uz personu, kurai piemīt apdrošināmā interese, promocijas darba autore ierosina Apdrošināšanas līguma likuma 1. panta pirmās daļas 4. punktā izteikt šādā redakcijā:

„4) apdrošināmā interese –

4.1) uzkrājošās dzīvības apdrošināšanā – apdrošinātā interese uzkrāt naudas līdzekļus, lai apdrošinātais vai apdrošināšanas līgumā paredzētajā gadījumā – labuma guvējs tos saņemtu, iestājoties apdrošinātajam riskam;

4.2) nelaiemes gadījumu apdrošināšanā – apdrošinātā interese gūt sev vai apdrošināšanas līgumā paredzētajā gadījumā – labuma guvējam – naudas līdzekļus, iestājoties apdrošinātajam riskam;

4.3) parējos risku apdrošināšanas veidos – apdrošinātā interese neciest zaudējumus, iestājoties apdrošinātajam riskam”.

2. Civiltiesiskā soda sankcija – likumiskie procenti – apdrošinātājam

Secinājums: Latvijas tiesību akti nenosaka un tiesu praksē nav atzītas apdrošinātājam piemērojamas civiltiesiskās soda sankcijas par apdrošināšanas atlīdzības novēlotu izmaksu vai nepamatotu atteikumu izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību. Šādos apstākļos Latvijā ir augsts risks, ka apdrošinātājs nepamatoti pieņem lēmumu par atteikumu izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību vai tās izmaksu nepilnā apmērā.

Priekšlikums: Izdarīt grozījumus Apdrošināšanas līguma likumā, nosakot, ka apdrošinātājam ir pienākums maksāt likumiskos procentus par labu apdrošināšanas atlīdzības saņēmējam gadījumā, ja apdrošinātājs ir nepamatoti atteicies izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību

vai vilcinājies to izmaksāt. Objekts, kuru var aplikt ar likumiskajiem procentiem, ir apdrošināšanas atlīdzības summa, ko apdrošinātājs varēja noteikt brīdī, kad viņa rīcībā nonāca nepieciešamā informācija šāda lēmuma pieņemšanai. Savukārt laika atskaites brīdis, no kura likumiskie procenti ir rēķināmi, ir mirklis, kad apdrošinātāja rīcībā bija tāds pietiekams informācijas kopums, kas dod viņam iespēju pieņemt lēmumu par apdrošināšanas atlīdzības izmaksu. Tāpēc Apdrošināšanas līguma likums būtu papildināms ar 33.¹ pantu šādā redakcijā:

“33.¹ pants. Apdrošinātāja atbildība par nepamatota lēmuma pieņemšanu

”Apdrošinātājam ir pienākums maksāt par labu apdrošināšanas atlīdzības saņēmējam likumiskos procentus gadījumos, kad apdrošinātājs, ņemot vērā tā rīcībā esošo informāciju, būtu varējis pieņemt lēmumu par apdrošināšanas atlīdzības izmaksu, bet nav to darījis. Procenti jāmaksā par neizmaksāto apdrošināšanas atlīdzību no brīža, kad apdrošinātājs ieguva informāciju, pamatojoties uz kuru būtu varējis pieņemt lēmumu par apdrošināšanas atlīdzības izmaksu, līdz brīdim, kad apdrošināšanas atlīdzība izmaksāta.”

3. Sekas, noslēdzot līgumu bez apdrošināmās intereses

Secinājums: Apdrošināšanas līguma likuma 16. panta otrā daļa noteic, ka tad, ja apdrošināšanas līgums noslēgts bez apdrošināmās intereses ar apdrošinājuma ņēmēja ļaunu nolūku vai rupju neuzmanību, netiek atmaksāta „iemaksātā apdrošināšanas prēmija”. No esošās normas secināms:

- 7.1. visas iemaksātās apdrošināšanas prēmijas paturēšana ir pārmērīgi bargā sankcija pret apdrošinājuma ņēmēju, jo netiek ņemts vērā fakts, ka, neesot apdrošināšanas līgumam, apdrošinātājs nav arī sniedzis apdrošināšanas pakalpojumus.
- 7.2. nelabvēlīgākā situācijā atrodas tie apdrošinājuma ņēmēji, kas samaksājuši visu apdrošināšanas prēmiju pilnā apmērā, nekā tie, kas daļēji samaksājuši apdrošināšanas prēmiju;
- 7.3. apgrūtinoši ir pierādīt otrajā daļā prasītos elementus – apdrošinājuma ņēmēja „ļaunu nolūku” vai „rupju neuzmanību”. Tā vietā šo strīdīgo situāciju būtu ātrāk un efektīvāk atrisināt, vienkārši pierādot apdrošināmās intereses neesamību, kā rezultātā apdrošināšanas līgums nav spēkā no tā noslēgšanas brīža.

Priekšlikums: Izteikt Apdrošināšanas līguma likuma 16. panta otro daļu šādā redakcijā:

“(2) Ja apdrošināšanas līgums noslēgts bez apdrošināmās intereses, apdrošinātājs atmaksā apdrošinājuma ņēmēja iemaksāto apdrošināšanas prēmiju.”

Izslēgt 16. panta trešo daļu, jo, apdrošināmās intereses neesamības dēļ apdrošinātājs nav uzņēmies nekādu risku un tāpēc nav paturama atlīdzība par neesošu pakalpojumu.

4. Apdrošināšanas gadījuma jēdziens Apdrošināšanas līguma likuma 16. panta piektajā daļā

Secinājums: Apdrošināšanas līguma likuma 16. pantā piektajā daļā nav korekti lietots „apdrošināšanas gadījuma” jēdziens. Atbilstoši Apdrošināšanas līguma likuma 1. panta pirmās daļas 6. punktam apdrošināšanas gadījums ir tikai tāds „ar apdrošināto risku cēloniski saistīts notikums, kuram iestājoties paredzēta apdrošināšanas atlīdzības izmaksa atbilstoši apdrošināšanas līgumam, vai apdrošināšanas termiņa beigās dzīvības apdrošināšanas līgumam ar līdzekļu uzkrāšanu, ja apdrošināšanas periodā nav iestājies ar apdrošināto risku cēloniski saistīts notikums”. Lai kādu gadījumu atzītu par apdrošināšanas gadījumu, jāiestājas diviem priekšnoteikumiem. Pirmkārt, notikumam jābūt cēloniski saistītam ar apdrošināto risku. Otrkārt, par šāda notikuma iestāšanos apdrošināšanas līgums paredz apdrošināšanas atlīdzības izmaksu. 16. panta piektajā daļā minētais gadījums nevar tikt kvalificēts par apdrošināšanas gadījumu, jo netiek izpildīts otrais priekšnoteikums. Proti, par tāda gadījuma iestāšanos apdrošināšanas atlīdzība nav izmaksājama tādēļ, ka apdrošinātajam nav apdrošināmās intereses.

Priekšlikums: Apdrošināšanas līguma likuma 16. panta piektā daļa būtu izsakāma šādā redakcijā:

„(5) „Ja, iestājoties apdrošinātajam riskam, apdrošināmā interese nepastāv, apdrošinātājs atmaksā apdrošinājumaņēmējam apdrošināšanas prēmijas daļu, kas tiek aprēķināta saskaņā ar šā likuma 35. panta piektās daļas noteikumiem.”

5. Pārbaudes kritērijs par nepaziņotā apstākļa būtiskumu

Secinājums: Lai arī cik detalizētu informāciju apdrošinājumaņēmējs un apdrošinātais sniegtu apdrošinātajam saistībā ar apdrošināto objektu apdrošināšanas līguma spēkā esamības laikā, vienmēr iespējams konstatēt papildu faktus un apstākļus, par kuriem nav ziņots un, attiecīgi, interpretēt tos kā kritiski nozīmīgus, iegūstot pamatu izbeigt apdrošināšanas līgumu vai atteikt izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību.

Priekšlikums: Tiesu praksē izmantot pārbaudes kritēriju jautājuma formā: Vai apdrošinājumaņēmēja vai apdrošinātā nepaziņotais fakts vai apstāklis ir tik būtisks, tieši saistīts ar apdrošināto objektu un apdrošināto risku, ka tā nepaziņošana būtiski ietekmēja apdrošinātāja pienākumu izpildi un apdrošinātā riska iestāšanos?

6. Apdrošinātāja pieprasāmās informācijas apjoms

Secinājums: Apdrošināšanas līguma likuma 7. panta pirmajā daļā ir noteikts pienākums iesniegt apdrošinātājam „pieprasīto informāciju par apdrošināšanas objekta stāvokli un apstākļiem, kas apdrošinātājam nepieciešama apdrošinātā riska iestāšanās iespējamības un iespējamā zaudējumu apmēra novērtēšanai, tai skaitā informāciju, kas attiecas uz apdrošinātā veselības stāvokli personu apdrošināšanā un ir nepieciešama, lai noslēgtu apdrošināšanas līgumu”. No šīs normas izriet pienākums iesniegt informāciju, kas atbilst diviem kritērijiem. Pirmkārt, informāciju ir pieprasījis apdrošinātājs. Otrkārt, informācija ir nepieciešama, slēdzot apdrošināšanas līgumu. Apdrošināšanas līguma likuma 7. panta pirmā daļa ir interpretējama divējādi.

1. interpretācijas iespēja: Jāiesniedz visa apdrošinātāja pieprasītā informācija par apstākļiem, kas nepieciešama apdrošinātājam apdrošinātā riska iestāšanās iespējamības novērtēšanai, turklāt apdrošinātājs drīkst pieprasīt tikai tādu informāciju, kas ir svarīga, noslēdzot apdrošināšanas līgumu. Šajā interpretācijas gadījumā apdrošinājuma ņēmējam un apdrošinātājam attiecībā pret apdrošinātāju jāiesniedz tikai pieprasītā informācija, bet nav jāsniedz tāda informācija, par kuru nav pieprasījuma.
2. interpretācijas iespēja: jāiesniedz A) gan visa apdrošinātāja pieprasītā informācija par apstākļiem, kas nepieciešama apdrošinātājam apdrošinātā riska iestāšanās iespējamības novērtēšanai, B) gan arī papildus tāda informācija, kas ir nepieciešama, slēdzot apdrošināšanas līgumu. Apdrošinājuma ņēmējam pašam pēc savas iniciatīvas jāspēj konstatēt, kādu papildu informāciju apdrošinātājam vēl vajadzētu, kas būtu sevišķi nepieciešama, slēdzot apdrošināšanas līgumu.

Samērīgi būtu noteikt, ka apdrošinājuma ņēmējam jāiesniedz tikai apdrošinātāja noteikti pieprasītā informācija.

Priekšlikums: Apdrošināšanas līguma likuma 7. panta pirmā daļa būtu izsakāma šādā redakcijā:

„(1) Noslēdzot apdrošināšanas līgumu, apdrošinājuma ņēmēja un apdrošinātā pienākums ir sniegt apdrošinātāja pieprasīto informāciju, tai skaitā informāciju, kas attiecas uz apdrošinātā veselības stāvokli personu apdrošināšanā. Apdrošinātājs var pieprasīt informāciju par apstākļiem, lai novērtētu apdrošinātā riska iestāšanās iespējamību un iespējamā zaudējuma apmēru. Apdrošinātājs riska iestāšanās iespējamības un iespējamā zaudējumu apmēra novērtēšanai izmanto arī publiski pieejamo vai savā rīcībā esošo tiesiski iegūtu informāciju par apdrošināšanas objekta stāvokli un apstākļiem.”

7. Apdrošināšanas atlīdzības samazināšana apdrošinātā ļauna nolūka vai rupjas neuzmanības dēļ

Secinājums: Apdrošināšanas līguma likuma 29. pants paredz apdrošinātāja tiesības, bet ne pienākumu, pilnīgi atteikties izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību, ja apdrošinātais ar ļaunu nolūku vai rupjas neuzmanības dēļ nav izpildījis kādu no likuma 27. pantā noteiktajiem pienākumiem. Savukārt gadījumā, ja apdrošinātais nav izpildījis kādu no likuma 27. pantā noteiktajiem pienākumiem vieglas neuzmanības dēļ, apdrošinātājam ir tiesības, bet ne pienākums, samazināt apdrošināšanas atlīdzības izmaksu, tomēr ne vairāk kā par 50 procentiem. Ne likumā, ne tiesu praksē nav noteikti kritēriji, atbilstoši kuriem apdrošinātājs, konstatējot ļaunu nolūku, rupju neuzmanību vai vieglu neuzmanību, var pieņemt lēmumu par atteikumu vai piekrišanu izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību. Lēmuma rezolutīvā daļa ir pilnībā atkarīga no apdrošinātāja ieskatiem un, saimnieciski vērtējot apdrošinātāja darbību, šādos apstākļos apdrošinātāja interesēs ir vienmēr pieņemt lēmumu par atteikumu. Atrisinot šādu situāciju, vajadzētu ņemt vērā, ka likumdevējs nav uzlicis apdrošinātājam par pienākumu atteikt apdrošināšanas atlīdzības izmaksu. Saskaņā ar Apdrošināšanas līguma likuma 29. pantu ir iespējamās situācijas, kad apdrošinātais, lai arī rīkojies ar ļaunu nolūku, rupjas neuzmanības vai vieglas neuzmanības dēļ, saņem pilnu apdrošināšanas atlīdzību. Taisnīgāk būtu precizēt Apdrošināšanas līguma likuma 29. panta pirmo daļu, lai atšķirībā no otrās daļas, kur apdrošinātājam ir tiesības samazināt izmaksājamo apdrošināšanas atlīdzību līdz 50%, par rupju neuzmanību vai ļaunu nolūku apdrošināšanas atlīdzība tiktu izmaksāta no procentuālās robežās no 50% uz leju.

Priekšlikums: Izteikt Apdrošināšanas līguma likuma 29. panta pirmo daļu šādā redakcijā:

„(1) Apdrošinātājs samazina apdrošināšanas atlīdzību par 50 – 100 procentiem, ja apdrošinājumaņēmējs, apdrošinātais vai labuma guvējs ar ļaunu nolūku vai rupjas neuzmanības dēļ nav izpildījis kādu no šā likuma 27. pantā noteiktajiem pienākumiem. Šādā gadījumā apdrošinātājam ir tiesības vienpusēji izbeigt apdrošināšanas līgumu ar apdrošinātā riska iestāšanās brīdi, neatmaksājot apdrošināšanas prēmiju”.

8. Informācijas apjoms, ko apdrošinātais saņem no apdrošinājumaņēmēja

Secinājums: Apdrošinātais var izpildīt savus pienākumus pret apdrošinātāju vienīgi tad, ja viņš zina par apdrošināšanas faktu, apdrošinātāju un apdrošināšanas noteikumiem. Attiecīgi, apdrošinājumaņēmējam ir nosakāms pienākums to paziņot apdrošinātājam.

Priekšlikums: Apdrošināšanas līguma likuma 23. panta otrā daļa izsakāma šādā redakcijā:

„(2) Apdrošinājumaņēmēja pienākums ir informēt apdrošināto par to, ka viņš tiek apdrošināts, informējot par apdrošinātāju, apdrošināšanas veidu, apdrošinājuma summu, apdrošināšanas līguma termiņu un apdrošināšanas noteikumiem. Apdrošinātajam ir pienākums informēt labuma guvēju par noslēgto apdrošināšanas līgumu un apdrošināšanas noteikumiem attiecībā uz labuma guvēju.”

9. Apdrošinātā tiesības saņemt no apdrošinājumaņēmēja ziņas par apdrošināšanas līgumu

Secinājums: Apdrošināšanas līguma likuma 23. panta trešās daļas redakcija nenosaka, kāda satura un apjoma informāciju par apdrošināšanas līgumu var izsniegt apdrošinātajam. Apdrošinātajam nav pamata saņemt informāciju par tādiem apdrošināšanas līguma aspektiem, kas tieši neattiecas uz apdrošināto.

Priekšlikums: Apdrošināšanas līguma likuma 23. panta trešā daļa būtu izsakāma šādā redakcijā:

„(3) Apdrošinātajam ir tiesības pieprasīt no apdrošinājumaņēmēja informāciju par tādiem apdrošināšanas līguma aspektiem, kas tieši attiecas uz apdrošināto, un apdrošinājumaņēmējs nav tiesīgs atteikt šādas informācijas sniegšanu. Labuma guvējam ir tiesības pieprasīt no apdrošinātā informāciju par apdrošināšanas līgumu, un apdrošinātais nav tiesīgs atteikt šādas informācijas sniegšanu.”

10. Apdrošināšanas un pārapirošināšanas likuma strukturāla un saturiska sakārtošana attiecībā pret Apdrošināšanas līguma likumu

Secinājums: Apdrošināšanas un pārapirošināšanas likuma XXII nodaļa “Pirms apdrošināšanas līguma noslēgšanas sniedzamā informācija” strukturāli neiederas šajā likumā, jo attiecas uz apdrošināšanas līguma noslēgšanu.

Priekšlikums: Izslēgt no Apdrošināšanas un pārapirošināšanas likuma XXII nodaļu, to pārceļot uz Apdrošināšanas līguma likumu.

11. Apdrošināšanas tiesību speciālo principu iekļaušana Apdrošināšanas līguma likuma normās

Secinājums: Latvijas tiesību aktu lokā ir iespējams konstatēt gan tieši, gan netieši pozitīvētus tiesību principus. Tieši pozitīvētie tiesību principi ir tādi, kas ne tikai nosaukti tiesību

aktos, bet arī definēti tiesību aktā. Savukārt netieši pozitīvie tiesību principi ir tādi, kas daļēji secināmi no tiesību akta nodaļu vai pantu nosaukumiem, bet nav tieši definēti tiesību akta normās. No visiem apdrošināšanas tiesību principiem Latvijas normatīvajos aktos vārdā nosaukts ir tikai viens, proti, kompensācijas princips, kas regulēts Apdrošināšanas līguma likumā un Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas likumā. Principu noteikšana normatīvajos aktos ir viens no priekšnoteikumiem, lai tiktu nodrošināta tiesiskā kārtība valstī. Tomēr pastāv atšķirība starp civilprocesuālo tiesību principiem, kuri Latvijas tiesību zinātnieku darbos ir plaši aprakstīti un minēti tiesu prakses materiālos, un apdrošināšanas tiesību principiem, kuri Latvijas tiesību doktrīnā pagaidām ir nepietiekami plaši pētīti. Šādos apstākļos pastāv augsts risks, ka tiesas nolēmumā par pareizu varētu tikt atzīts uzskats, ka Latvijā nav neviena cita apdrošināšanas tiesību principa kā vienīgi kompensācijas princips. Pozitīvisma doktrīnas lielās ietekmes dēļ promocijas darba autore kā vienu no iespējam saskata Apdrošināšanas līguma likuma papildināšanu ar atsevišķu pantu, kurā būtu uzskaitīti apdrošināšanas tiesību principi, tomēr tos nedefinējot. Apdrošināšanas tiesību speciālo principu saturs nav sastindzis, bet turpina attīstīties. Tāpēc principa nosaukšana radītu pamatu tā esamības legālai atzīšanai, bet principa nedefinēšana saglabātu iespējas principu papildīt ar atbilstošu saturu konkrētajam gadījumam. Šāds risinājums ļautu precīzāk noteikt, kādi speciālie tiesību principi darbojas apdrošināšanas tiesībās.

Priekšlikums: Izteikt Apdrošināšanas līguma likuma 3. panta nosaukumu šādā redakcijā: “Apdrošināšanas līgumam piemērojamais likums un principi”. Papildināt Apdrošināšanas līguma likuma 3. pantu ar ceturto daļu šādā redakcijā:

“(4) Apdrošināšanas tiesībās ir piemērojami šādi principi:

- 1) likumīgas apdrošināmās intereses princips;
- 2) apdrošināšanas gadījuma iestāšanās neparedzamības (riskā) princips;
- 3) kompensācijas princips;
- 4) vispārākās labās ticības princips;
- 5) tiešā cēloņa princips;
- 6) subrogācijas princips.”

IZMANTOTO AVOTU SARAKSTS

Literatūra

1. Alfejeva, J. *Apdrošināšanas krāpšanas kriminoloģiskie un krimināltiesiskie aspekti*. Iegūts 31.05.2018. no <http://www.rsu.lv/petnieciba/promocija/promocijas-darbi>
2. Alfejeva, J. (2017). *Apdrošināšanas tiesības*. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 173 lpp.
3. Alfejeva, J. (2017). *Apdrošināšanas tiesības. Latvijas tiesību sistēma. Kolektīvā monogrāfija*. Sērija "Tiesību zinību bibliotēka" Nr. 38. Autoru kolektīvs. Rīga: Biznesa augstskola Turība.
4. Balodis, K. (2007). *Ievads civiltiesībās*. Rīga: Zvaigzne ABC.
5. Bataller, G. J. (2008). Un marco común de referencia para el contrato de seguro en la Unión Europea. *Revista española de seguros*.
6. Birds, J. Hird, J. N. (2004). *Birds' Modern Insurance Law*. London: Sweet & Maxwell. 6th edition.
7. Bitāns, A. (1997). *Civiltiesiskā atbildība un tās veidi*. Rīga: Izdevniecība AGB.
8. Brömmelmeyer, C. *Principles of European Insurance Contract Law*. Iegūts 31.05.2018. no www.reference-global.com/doi/abs/10.1515/ERCL.2011.445
9. Chitty on Contracts. The Common Law Library. No. 1. 27th edition. Volume I and II. London: Sweet and Maxwell, 1994.
10. Cooter, R. Porat, A. Anti-Insurance. *The Journal of Legal Studies*. Vol. XXXI (2) No. PT.1, 2002, pp. 203 – 232.
11. Čakste, K. (2011). *Civiltiesības. Lekcijas. Raksti*, Rīga: Zvaigzne ABC.
12. EU Mediation Law Handbook. Regulatory Robustness Ratings for Mediation Regimes. (2017). Latvia. Edit. Alexander, N., Walsh, S., Svatos, M. The Netherlands: Kluwer Law International BV, pp. 493. – 513.
13. Heiss, H. The Common Frame of Reference (CFR) of European Insurance Contract Law. www.reference-global.com/doi/abs/10.1515/9783866538009.5.229
15. Heiss, H. Towards a European Insurance Contract Law: Restatement – Common Frame of Reference – Optional Instrument. www.docstoc.com/docs/39373636/Heiss----Towards-a-European-Insurance-Contract-Law
16. Ieviņš, U. (2017). *Apdrošināšanas pamati*. Rīga: Latvijas Vēstnesis.
17. *Insurance Disputes*. (2003). Second edition. Edited by the Right Honourable Lord Justice Mance, Iain Goldrein, Prof. Robert Merkin. – London, Hong Kong: LLP.
18. Jaunizstrādājamā tirdzniecības kodeksa saturs. LVVA 1533.f., 1.apr., 447.l., 10. – 15. lpp.

19. Jerry H. R, II. (1996). *Understanding Insurance Law*. Matthew Bender & Co. Inc. 2nd edition.
20. Kalniņš, E. (2005). Tiesisks darījums. – *Privāttiesību teorija un prakse*. Rīga: Tiesu namu aģentūra.
21. Kontautas, T. (2002). *Duty of disclosure in insurance law*. <http://www.dbr.lt/uploads/ensimaz.pdf>
22. Krastiņš, U. Liholaja, V. (2015). *Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I-VIII 1 nodaļa)*. Rīga: Tiesu namu aģentūra.
23. *Latvijas tiesību vēsture (1914 – 2000)*. (2000). Rīga: Fonds Latvijas vēsture.
24. Lazdiņš, J. (2014). Baltijas Civillikums laikmetu griežos: likuma pieņemšanas 150 gadu jubilejas atcerei. *Jurista Vārds*. 11.11.2014. Nr. 44/45 (846/847).
25. Loebers, A. (1926). *Tirdzniecības tiesību pārskats*. Rīga: Valters un Rapa.
26. Lošmanis A. (2002). *Jaunais Latvijas Komerclikums*. Grām: *Tiesību transformācijas problēmas sakarā ar integrāciju Eiropas Savienībā*. Rīga: LU Juridiskā fakultāte.
27. Mantrov, V. *Problem Questions of Insurance Contract Regulation in Latvia*. The Quality of Legal Acts and Its Importance in Contemporary Legal Space, Collection of Research Papers Presented During the International Scientific Conference, 4-5 October 2012. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2116997
28. Mantrovs, V. (2018). *Apdrošināšanas tiesības*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 304 lpp.
29. Neimanis, J. (2004). *Ievads tiesībās*. Rīga: zv. adv. J. Neimanis.
30. Neimanis, J. (2006) *Tiesību tālākveidošana*. Rīga: Latvijas Vēstnesis.
31. Principles of European Insurance Contract Law (PEICL). (2009) „Restatement of European Insurance Contract Law”. Reichert – Facilides, F. Heiss, H. Edited by Basedow, J., Birds, J., Clarke, M., Cousy, H., Heiss, H.. European Law Publishers.
32. Rone, D. (2006). Apdrošināšanas līguma nepildīšanas sekas un iespējamie iznākumi. *Tiesību pārkāpumu sekas publiskajās un privātajās tiesībās. Zinātnisko rakstu krājums*. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds “Saule”, 46. – 57. lpp.
33. Rone, D. (2012). *Apdrošināšanas principu esamība Latvijas Republikas tiesību aktos*. Sabiedrība un kultūra. Rakstu krājums, XIV / Sastād., atbildīgais redaktors Arturs Medveckis. Liepāja: LiePA. 546. lpp.
34. Rone, D. (2010). Civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas juridiskā problemātika. – Daugavpils Universitātes 51. starptautiskās zinātniskās konferences materiāli. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds “Saule”, 35. – 39. lpp.

35. Rone, D. (2011). *Legal Aspects of Civil Liability Insurance of Company Board Members. Influence of Socio-Economic Environment on the Development of Small and Medium-Sized Enterprises.* – Ed. By Anna Adamik, Marek Matejun, Agnieszka Zakrzewska-Bielawska. Lodz. 252. – 265. lpp.
36. Rone, D. (2012). *Likumisko procentu piedziņa apdrošināšanas atlīdzības izmaksas lietās.* Juridiskās zinātnes aktuālās problēmas. Rakstu krājums. – Rīga: Zvaigzne ABC. 7. – 20. lpp.
37. Rone, D. (2014). Topical developments of motor insurance law according to the European Court of Justice decisions. – Aktuální problémy práva v podnikatelském prostředí ČR a EU – sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference – 2. díl. 1. vydání. Praha: TROAS s.r.o., 254. – 263. lpp.
38. Rone, D., Janovs, V. (2014). Latvijas apdrošināšanas tirgus dalībnieku asociāciju aktuālā loma apdrošināšanas tirgū. *Sabiedrība un kultūra. Rakstu krājums, XVI / Sastād., atbildīgais redaktors Arturs Medveckis.* Liepāja: LiePA, 588. – 595. lpp.
39. *Tirdzniecības tiesības: 2 d: 1. daļa: pēc Dr. jur. doc. A. Loebera* Latvijas Universitātē, 1924.
40. Rubene, A. Apdrošinājumaņēmēja tiesības saņemt atlīdzību. *Jurista Vārds.* 15.02.2005., Nr. 6 (361).
41. Torgāns, K. (1994). *Komentāri Saistību tiesībām Civillikumā. 2. papildinātais izdevums.* Rīga.
42. Torgāns, K. (2009). *Regresa prasība OCTA apdrošināšanā.* Civiltiesību, komerciesību un civilprocesa aktualitātes. Raksti 1999.-2008. Rīga: Tiesu namu aģentūra.
43. Torgāns, K. (2014). *Saistību tiesības. Mācību grāmata.* Rīga: Tiesu namu aģentūra.
44. Torgāns, K. (2008). *Saistību tiesības. II daļa. Mācību grāmata.* Rīga: Tiesu namu aģentūra.
45. Vītiņš, V. (1939). *Vispārējs tiesību pārskats.* 2. izdevums, Rīga: SIA „Verdikts”.
46. Zaveckas, K. (2008). *Content of duty of disclosure in insurance intercourse: theoretical and practical aspects.* Promocijas darba kopsavilkums.
47. Zelmene, E. Dabināšanas un pakalpojumu sniegšanas brīvība apdrošināšanas nozarē. *Jurista Vārds.* 30.08.2011. Nr. 35 (682).
48. Худяков, А. И. (2004). *Страховое право.* СПб.: Издательство Р. Аслнова „Юридический центр Пресс”.

Tiesību akti

1. Eiropas Parlamenta un Padomes 16.05.2000. direktīva 2000/26/EK par dalībvalstu tiesību aktu tuvināšanu attiecībā uz transportlīdzekļu lietošanas civiltiesiskās atbildības

- apdrošināšanu, ar kuru tiek grozītas Padomes direktīvas 73/239/EEK un 88/357/EEK (Ceturtnā direktīva par mehānisko transportlīdzekļu apdrošināšanu) OV 2000 Nr. L 181/65.
2. Padomes 14.05.1990. trešā direktīva 90/232/EEK par dalībvalstu tiesību aktu tuvināšanu attiecībā uz motorizēto transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu, OV 1990 Nr. L 129/33.
 3. Padomes 22.06.1988. Otrā direktīva 88/357/EEK par normatīvo un administratīvo aktu koordināciju attiecībā uz tiešo apdrošināšanu, kas nav dzīvības apdrošināšana, par noteikumiem pakalpojumu sniegšanas brīvības efektīvākai izmantošanai un par grozījumiem direktīvā 73/239/EEK. OV L 172, 4.7.1988., 1./14. lpp. Īpašais izdevums latviešu valodā, nodaļa 06, sējums 01, 198 – 212. lpp.
 4. Padomes 22.06.1987. direktīva 87/344/EEK par normatīvo un administratīvo aktu koordinēšanu attiecībā uz juridisko izdevumu apdrošināšanu, OV 1987 Nr. L 185/77.
 5. Padomes 30.12.1983. otrā direktīva 84/5/EEK par dalībvalstu tiesību aktu tuvināšanu attiecībā uz motorizēto transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu, OV 1984 Nr. L 8/17 (pēdējie grozījumi OV 1990 Nr. L 129/33).
 6. Padomes 24.04.1972. direktīva 72/166/EEK par dalībvalstu tiesību aktu tuvināšanu attiecībā uz motorizēto transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu un pienākuma piemērošanu apdrošināt šādu atbildību, OV 1972 Nr. L 103/1 (pēdējie grozījumi OV 1984 Nr. L 8/17).
 7. Apdrošināšanas līguma likums. Pieņemts 03.05.2018. Publicēts „Latvijas Vēstnesī” 18.05.2018. Nr. 97 (6183). Spēkā no 01.06.2018.
 8. Apdrošināšanas un pārapirošināšanas likums. Pieņemts 10.06.1998. Publicēts „Latvijas Vēstnesī” 30.06.1998. Nr. 188/189 (1249/1250). Spēkā no 01.09.1998.
 9. Civillikums. Saistību tiesības. Pieņemts 28.01.1937. Publicēts „Ziņotājs” 14.01.1993. Nr. 1. Spēkā no 01.03.1993.

Tiesu prakse

1. EKT ģenerālvokāta M. Pojareša Maduro [*M. Poiares Maduro*] 2007. gada 21. novembra secinājumi lietā C-412/06 *Annelore Hamilton v. Volksbank Filder eG*. Eiropas Tiesas ziņojumi 2008, I-02383. lpp.
2. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2018. gada 6. jūnija spriedums lietā Nr. 2017-21-01 un Satversmes Tiesas tiesneša J. Neimaņa 2018. gada 15. jūnija atsevišķās domas.
3. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2014. gada 29. decembra spriedums lietā Nr. 2010-60-01.
4. Satversmes tiesas 2014. gada 29. decembra spriedums lietā Nr. 2014-06-03.

5. AT Senāta Civillietu departamenta tiesu prakses apkopojums „Par likumu piemērošanu, izšķirot tiesās strīdus, kas saistīti ar sauszemes transportlīdzekļu apdrošināšanas un to īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas līgumu saistību izpildi”. 2005. gada maijs. 1. nodaļa. Pieejams: www.at.gov.lv
6. AT Civillietu departamenta 2016. gada 5. decembra spriedums civillietā Nr. C20362313 (SKC-365/2016).
7. AT Civillietu departamenta 2016. gada 13. oktobra spriedumā lietā Nr. C30758212, SKC-311/2016.
8. AT Civillietu departamenta 2016. gada 30. septembra sprieduma civillietā Nr. C30664811 (SKC-156/2016)
9. AT Civillietu departamenta 2016. gada 20. maija spriedums civillietā Nr. C24079010 (SKC-233/2016).
10. AT Civillietu departamenta 2016. gada 18. maija spriedums civillietā Nr. C20292813 (SKC-225/2016).
11. AT Civillietu departamenta 2016. gada 12. februāra spriedums civillietā Nr. C35070510 (SKC-95/2016).
12. AT Civillietu departamenta 2015. gada 27. marta spriedums civillietā Nr. C20231907 (SKC-52/2015).
13. AT 2015. gada 25. februāra spriedums lietā Nr. SKC-1/2015.
14. AT 2014. gada 8. oktobra spriedums lietā Nr. SKC-33/2014.
15. AT 2014. gada 12. marta spriedums lietā Nr. SKC-184/2014.
16. AT Civillietu departamenta 2014. gada 5. marta spriedums lietā Nr. SKC-44/2014.
17. AT Senāta 2005. gada 19. oktobra spriedumā lietā Nr. SKC-651.
18. Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2018. gada 18. maija spriedumā civillietā Nr. C29398416 (CA-0126-18/10).
19. *Castellain v Preston* (1883) 11 QBD 380.
20. *Dalby v India and London Life Assurance Co* (1854) 1 C.B. 365.
21. *Sadlers Co. v Badcock*, 2 Atk. 554, 1 Wils. 10, 26 Eng.Rpt. 733 (1743).

Apdrošināšanas sabiedrību noteikumi

1. AAS „Balta” Sauszemes transporta apdrošināšanas noteikumi Nr. 2101.01. Iegūti 31.05.2018. no https://www.balta.lv/uploads/palidziba_uz_cela_2101.01_un_2101.101_0.pdf

2. AAS “Balta” Veselības apdrošināšanas noteikumi juridiskām personām Nr. 4201.01. Iegūti 01.06.2018. no <https://www.balta.lv/uploads/noteikumi/veselibas-apdrosinasana/Veselibas-apdrosinasanas-noteikumi-4201-01-LAT.pdf>
3. AAS “Balta” Nelaiemes gadījumu apdrošināšanas noteikumi Nr. 4305.01. Iegūti 01.06.2018. no <https://www.balta.lv/uploads/nelaiemes-gadijumu-apdrosinasanas-noteikumi-4301.05.pdf>
4. “Baltijas Apdrošināšanas Nams”, akciju sabiedrība “Sauszemes transportlīdzekļu apdrošināšanas noteikumi” Nr. 71.05. Iegūti 31.05.2018. no https://www.ban.lv/files/noteikumi/KASKO_noteikumi_ar%20pielikumu.pdf
5. AAS „ERGO Latvija” Sauszemes transportlīdzekļu apdrošināšanas noteikumi Nr. KA 01-2014. Iegūti 31.05.2018. no <https://www.ergo.lv/lv/privatpersonam/kasko>
6. “ERGO” Veselības apdrošināšanas noteikumi Nr. VA 01-2014. Iegūti 01.06.2018. no <https://www.ergo.lv/lv/uznemumiem/veselibas-apdrosinasana> ;
7. “ERGO” Noteikumi nelaiemes gadījumu apdrošināšanai Nr. NGD 01-2013. Iegūti 01.06.2018. no <https://www.ergo.lv/lv/privatpersonam/nelaiemes-gadijumu-apdrosinasana>
8. AAS „Seesam” Sauszemes transportlīdzekļu apdrošināšanas noteikumi Nr. KASKO 10/1. Iegūti 31.05.2018. no https://www.seesam.lv/uploads/files/kasko/Seesam_noteikumi_KASKO_10-1_HELP24-11_AIZV11_VPNGA11_LV_PRN.pdf
9. “Seesam” Veselības apdrošināšanas noteikumi Nr. VA 13/1. Iegūti 01.06.2018. no https://www.seesam.lv/doc/Seesam_VA13_1_LV_PRN.pdf ;
10. “Seesam” Nelaiemes gadījumu apdrošināšanas noteikumi Nr. NGA14. Iegūti 01.06.2018. no [https://www.seesam.lv/doc/Noteikumi_NGA14_LV%20\(sp%C4%93k%C4%81%20polis%C4%93m%20kuras%20izdotas%20l%C4%ABdz%2001062016\).pdf](https://www.seesam.lv/doc/Noteikumi_NGA14_LV%20(sp%C4%93k%C4%81%20polis%C4%93m%20kuras%20izdotas%20l%C4%ABdz%2001062016).pdf)
11. Swedbank P&C Insurance AS “Kasko apdrošināšanas noteikumi” Nr. KASKO 0518. Iegūti 31.05.2018. no https://www.swedbank.lv/static/pdf/private/insurance/car/CarInsuranceTerms_KASKO_0518_LAT.pdf

Rīgā, 2019. gada 2. aprīlī

Dana Rone